

**TRABZON METAL VE AHŞAP KÜLTÜRÜNÜN
MODERN HEYKEL TAKI FORMUNDA
YORUMLANMASI**

Sevil ŞAHİN

**Yüksek Lisans Tezi
Heykel Ana Sanat Dalı
Doç. Dr. Önder YAĞMUR
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
HEYKEL ANA SANAT DALI**

Sevil ŞAHİN

**TRABZON METAL VE AHŞAP KÜLTÜRÜNÜN MODERN
HEYKEL TAKI FORMUNDA YORUMLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Önder YAĞMUR**

ERZURUM-2019

TEZ BEYAN FORMU
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "TRABZON METAL VE AHŞAP KÜLTÜRÜNÜN MODERN HEYKEL TAKI FORMUNDA YORUMLANMASI" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim. *

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

26.02.2018

Sevil ŞAHİN

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç. Dr. Önder YAĞMUR danışmanlığında, Sevil ŞAHİN tarafından hazırlanan bu çalışma 26/02/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Heykel Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa BULAT imza

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Önder YAĞMUR imza

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNLÜER imza

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .././20..

Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	V
GÖRSELLER DİZİNİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

TRABZON METAL VE AHŞAP SÜSLEME SANATLARI

1.1. TRABZON VE TRABZON DA SANAT İLE ZANAAT	1
1.1.1. Trabzon'un Tarihi, Coğrafi ve Sosyokültürel Yapısı.....	1
1.1.2. Sanat ve Zanaat	6
1.2. METAL İŞLEMECİLİĞİ ve KUYUMCULUK	9
1.2.1. Bıçakçılık.....	10
1.2.2. Bakırcılık-Kalaycılık	12
1.2.3. Kuyumculuk	16
1.3. AHŞAP EL SANATLARI	20
1.3.1. Kaşık.....	21
1.3.2. Kemeçe	22
1.3.3. Sepet	23
1.3.4. Beşik.....	25
1.3.5. Sandık.....	26
1.3.6. Ahşap Oymacılık.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

METAL VE AHŞAP ESERLERİN TAKI SANATINDA YORUMLANMASI

2.1. TRABZON METAL VE AHŞAP KÜLTÜRÜNÜN MODERN TAKI SANATINDA YORUMLANMASI.....	28
2.1.1. Tellerin İzi Adlı Broş Çalışmasının Yorumlanması.....	29
2.1.2. Çatı Adlı Çalışmanın Yorumlanması	31
2.1.3. Etkileşim Adlı Çalışmanın Yorumlanması.....	33
2.1.4. Gölge Adlı Çalışmanın Yorumlanması	34

2.1.5. Kambur Adlı Çalışmanın Yorumlanması.....	35
2.1.6. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Yorumlanması	36
2.1.7. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Yorumlanması	38
2.1.8. Olgu Adlı Çalışmanın Yorumlanması.....	39
2.1.9. Döngü Adlı Çalışmanın Yorumlanması	40
2.1.10. Dokunuş Adlı Çalışmanın Yorumlanması	41
2.1.11. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Yorumlanması	42
SONUÇ.....	44
KAYNAKÇA	46
ÖZGEÇMİŞ.....	51

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TRABZON METAL VE AHŞAP KÜLTÜRÜNÜN MODERN HEYKEL TAKI
FORMUNDA YORUMLANMASI**

Sevil ŞAHİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Önder YAĞMUR

2019, 54 sayfa

**Jüri: Prof. Dr. Mustafa BULAT
Doç. Dr. Önder YAĞMUR
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNÜLÜER**

Bu çalışmada Trabzon metal ve ahşap kültürünün geçmişten günümüze kullanıldığı yöre sanatları araştırılmıştır. Metal ve ahşap malzemelerinin kullanım alanları ve günümüze yansımaları araştırılıp değerlendirilmiştir. Yöre sanatlarında kullanılan malzemeler alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Geçmişten günümüze; malzeme erişebilirliği, işlenebilirliği göz önünde bulundurularak kültürel değerler yansıtılarak ahşap ve metalden takı heykel formları yorumlanmıştır.

Yapılan yorumlamalar da yöre sanatlarında kullanılan Metal ve ahşap malzemeler incelenmiştir. Bölgede bulunması ve şekillendirme Özelliklerine göre kullanım alanları tespit edilmiştir. Günlük yaşamlarında halen kullanılmakta olan yöre sanatlarının üretimi incelenmiştir. Yöre sanatlarının hem yöreye hem de ülkeye ekonomik ve sosyal kültürel olarak kattığı değerler incelenmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan bilgiler doğrultusunda modern heykel ve takı formları elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Heykel Sanatı, Takı Sanatı, Trabzon

ABSTRACT

MASTER THESIS

**THE INTERPRETATION OF TRABZON METAL AND WOOD CULTURE IN
MODERN SCULPTURE JEWELRY FORM**

Sevil ŞAHİN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Önder YAĞMUR

2019, 54 pages

Jury: Prof. Dr. Mustafa BULAT

Assoc. Prof. Dr. Önder YAĞMUR

Assist. Prof. Dr. Hüseyin ÖZNÜLÜER

In this study, regional arts in which metal and wood culture from past to the present were used have been investigated. The usage areas of metal and wood materials and their reflections to the present day have been researched and evaluated. The materials used in the regional arts have been classified according to their area. From past to present; in terms of material accessibility and workability and reflecting cultural values, wooden and metal sculpture forms were interpreted.

Metal and wood materials used in regional arts were examined through these interpretations. The usage areas are identified according to their presence in the area and their shaping features. The production of regional arts which is still being used in daily life has been examined. The economic, social, and cultural values of the regional arts that they contributed both to the country and to the region have been examined.

Modern sculpture and jewelry forms were obtained in accordance with the results of the research.

Keywords: Art of Sculpture, Art of Jewelry, Trabzon

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AÜ : Atatürk Üniversitesi

cm : Santimetre

Ed : Editör

Der : Derleyen

Doç : Doçent

Dr : Doktor

mm : Milimetre

Prof : Profesör

S. : Sayı

s. : Sayı

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1.1. Trabzon Telkarisi Süslemeli Kemeçe.....	7
Görsel 1.2. Trabzon’da El Sanatları Bakırcılık Ustası.....	8
Görsel 1.3. Maden Eritme İşlemi	9
Görsel 1.4. Trabzon’da El Sanatları Boynuzlu Sürmene Bıçağı.....	10
Görsel 1.5. Trabzon’da El Sanatları Sürmene Bıçağı	12
Görsel 1.6. Yörede Kullanılan Bakır Araç Gereç Örnekleri	13
Görsel 1.7. Trabzon’da El Sanatları Bakırcılık Ustası.....	14
Görsel 1.8. Trabzon’da El Sanatları Kalaycılık Ustası	14
Görsel 1.9. Trabzon’da El Sanatları Kalaycılık Ustası	15
Görsel 1.10. Trabzon Hasır Örmeye Bilezik	17
Görsel 1.11. Trabzon Kazaz Örmeye Kolye.....	18
Görsel 1.12. Telkari Teli Hazırlanma Aşaması.....	19
Görsel 1.13. Trabzon Siluet Telkâri Pano.....	20
Görsel 1.14. Trabzon da El Sanatları Oyma Tahta Kaşıklar.....	21
Görsel 1.15. Trabzon da El Sanatları Oyma Tahta Kaşık Ustası.....	22
Görsel 1.16. Trabzon da El Sanatları Kemeçe Ustası	23
Görsel 1.17. Trabzon da Yöre Sanatları Sepet örneği.....	24
Görsel 1.18. Trabzon da Yöre Sanatları Fındık Sepeti örneği	24
Görsel 1.19. Trabzon da Yöre Sanatları Beşik örneği	25
Görsel 1.20. Trabzon da Sanatları Ahşap Oyma Trabzon Dernekpazarı Taşçılar Köyü Cami Kapı Detayı	27
Görsel 2.1. Tellerin İzi Adlı Broş Çalışmasının Önden Görünüşü	29
Görsel 2.2. Tellerin İzi Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü.....	30
Görsel 2.3. Çatı Adlı Çalışmanın önden Görünüşü	31
Görsel 2.4. Çatı Adlı Çalışmanın Sağdan Görünüşü	32
Görsel 2.5. Etkileşim Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü.....	33
Görsel 2.6. Etkileşim Adlı Çalışmanın Sağdan Görünüşü.....	33
Görsel 2.7. Gölge Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü	34
Görsel 2.8. Gölge Adlı Çalışmanın Sağdan Görünüşü	34

Görsel 2.9. Kambur Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü	35
Görsel 2.10. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Üstten Görünüşü.....	36
Görsel 2.11. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü	37
Görsel 2.12. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü.....	37
Görsel 2.13. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü	38
Görsel 2.14. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü.....	38
Görsel 2.15. Olgu Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü	39
Görsel 2.16. Olgu Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü	39
Görsel 2.17. Döngü Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü	40
Görsel 2.18. Döngü Adlı Çalışmanın Üstten Görünüşü.....	41
Görsel 2.19. Dokunuş Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü	41
Görsel 2.20. Dokunuş Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü.....	42
Görsel 2.21. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü	42
Görsel 2.22. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü.....	43

ÖNSÖZ

Toplumun ortak yaşam tarzı ve toplumu oluşturan bireylerin iç dünyasının maddi manevi ürünler olarak dışa yansması olan kültürün içerisinde yer alan halkbilim de yörenin yaşantısı, gelenek görenekleri, el sanatları, inançları, giyim-kuşamı, geleneksel olarak yöresel el sanatları gibi kültür varlıklarına sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, Trabzon yöresinin el sanatlarının tarihsel, kültürel bağlam içerisinde yapısal ve işlevsel özelliklerini ortaya koymaktır. Çalışma, “Trabzon Metal Ve Ahşap Süsleme Sanatları” gelenek görenekleri ile Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları adını taşımaktadır. Trabzon ilinde yaşayamaya devam eden el sanatlarından bazıları sürdürülebilirlik bakımından devam ederken bazıları kaybolmaya yüz tutmuş ve kendini koruyamamıştır. Bu doğrultuda çalışmada günümüzde yaşayan metal ve ahşap süsleme sanatları incelenme ve kayıt altına alınmaya çalışılmıştır.

Geçmişten günümüze, yerel yani geleneksel malzemelerle metal ve ahşap süsleme sanatları bakımından önem arz eden bir konu niteliğindedir. Türkiye’de ve dünyada kuyumculuk alanında kendini tanıtan hasır örücülüğü, kazaz örücülüğü ve telkâri teknikleri metal işleri içinde önemli el sanatı icra edilmektedir.

Gerek çalışma sürecince gerekse yazım sürecinde bana destek olan eşime, aileme, arkadaşlarıma; engin bilgi ve deneyimleri ile yönlendirme, kaynak elde etmem hususunda ve danışmanlık konusunda fikir desteğini benden esirgemeyen hocam Doç. Dr. Önder YAĞMUR’a, Prof.Dr Mustafa BULAT’a teşekkürü bir borç bilirim.

BİRİNCİ BÖLÜM

TRABZON METAL VE AHŞAP SÜSLEME SANATLARI

1.1. TRABZON VE TRABZON DA SANAT İLE ZANAAT

1.1.1. Trabzon'un Tarihi, Coğrafi ve Sosyokültürel Yapısı

Trabzon ili Anadolu'nun en eski ticaret yolu ve liman kentlerinden birisidir. Stratejik ve coğrafi konumu ile Trabzon tarih boyunca birçok mücadelelerde konu olan kenttir.

Karadeniz bölgesinin bir kenti olan Trabzon tarihte her dönemde adı geçmiştir. Trabzon birçok batılı gezginin ziyaretinde seyahatnamelerinde yer almıştır.

Kafkaslardan Karadeniz'e gelen Türkler tarafından kurulan; Persler, Romalılar, Miletler, Bizanslılar, Komnenoslar'ın egemen olduğu bir kenttir. Daha sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı devleti topraklarına katılmıştır (Usta ve Köse, 2010: 10-11).

Şehir merkezi kuzeyden deniz kıyısından, güneyde Boztepe'nin üst kısımlarına kadar devam eder. Tabakhane, Değirmendere ile Zağnos dereleri arasında kalan düzgün olmayan formlarda bir masa formunda olup, derin boğazlar ile bölünmüştür. En eski yerleşim bölgesinden olan Trabzon ismi Grekçe de masanın adı trapez ve yamuk biçim tanım karşılığı trapezos kelimesinden doğmuştur.(Trabzon, 2011: 9-10).

Asya ve Avrupa'nın ipek yolu ticaret yolu üzerinde olması nedeniyle coğrafi konumu önemli bir kesişme noktasında yer alır. Trabzon konumun öneminden dolayı geçmişten günümüze birçok uygarlıklara ev sahipliğinde bulunmuştur. Tarihsel süreçte liman kenti olması nedeniyle birçok uygarlığın yönetimi altına girmiştir. (Trabzon, t.y.: 4-5).

Doğal şartların; medeniyetlerin yayılıp genişlemesi için ya da dağılıp yok olması bakımından önemli derecede rolü bulunur. Trabzon; iklim koşullarına bakıldığında, ılıman oluşu ve ticaret yollarının üzerinde bulunuyor olması nedeniyle coğrafi değeri bakımından önemlidir. Trabzon'un coğrafik konumu merkez ve ilçeleri olmak üzere

verimli ve elverişli toprakları; aynı zamanda su kaynakları ve iklim koşulları bakımından oldukça zengin geniş coğrafi bölgede bir medeniyetin kurulmasını kolaylaştırmıştır.

Trabzon ili 4.664 km²'lik bir alana sahiptir. Bu alan, Doğu Karadeniz de bulunan Dağların oluşturduğu yay ile yayın ortasında bulunan Kalkanlı dağlık bölgesinin kuzey tarafına bakan yamaçlarında 38° 30' - 40° 30' doğu meridyenleri ile 40° 30' - 41° 30' kuzey paralelleri arasında bulunan konumda yer almaktadır (Berkman, 1973: 21). İl sınırları batı da Giresun'un Eynesil, güneyde Gümüşhane'nin Torul ilçesi, Bayburt'un Aydıntepe ilçesi ve doğuda da Rize'nin İkizdere ilçesi ve Kalkandere ilçeleriyle komşudur (Üçüncü, 2011: 181-182).

İklim koşulları nedeniyle şehir ve çevresin oldukça zengin bitki örtüsüne sahiptir. Edebi eserler de konu olan Trabzon'un, Katip Çelebi'nin eserinde yer alan bilgiye göre kentin deniz kenarında, çoğunluğu ormanlık alan olduğu şeklindedir. Minarelerin boyları ile dağları bağdaştırmış ve köy yollarının da birbirlerine yabani asma çubuklarıyla birlikte bağlanmış köprülerle birlikte birleştiğinden bahsetmektedir.

Trabzon'un da içinde bulunduğu Doğu Karadeniz bölgesi sahip olduğu coğrafi konumuyla oldukça geniş bir bölgeye yayılmıştır Kafkaslar ile Karadeniz bölgesi üzerinde doğal ve tarihi yolların birleştirdiği coğrafi bir alanda yer alır. Aynı zamanda, kuzey ve güneye uzanan sıralı dağların eski tarihi İran ile Trabzon arası yolunun ulaşımını sağlar. Doğu Anadolu ile Karadeniz arasındaki ulaşımı sağlayan, bağlantıyı kuran bu yolun ticari bakımdan ve doğu ile batı arasındaki kültürel iletişimi kurmasından dolayı önemi büyüktür. Mevcut olan bu yol Erzurum ilinden başlayıp Erzurum'un ilçesi olan Aşkale'den sonra kuzeybatıya kadar gelerek Kop geçidini de içine alarak Bayburt'a, oradan da Vauk geçidi ile Gümüşhane den Zigana geçidi ile Trabzon'a uzanır.

Trabzon ilinin kıyıları, Karadeniz ikliminin etkisinde olup kıyı kesimlerinde kışlar ılıman geçerken, yazlar serin olmakla birlikte her mevsimde yağışlıdır. Şehrin iç bölgelerine gidildikçe yükselti de artış gözükmektedir. Yükselti artışı nedeniyle sıcaklıklar düşmekte, iklim daha sertleşerek yağışlar artmaktadır (Üçüncü, 2011: 182).

Tarihte Trabzon, çok sayıda gezgin seyyahlar ve devlet büyüklerini misafir etmiştir. Roma'da ve Osmanlı imparatorluğunda doğuda yer alan siyaseten, askerî ve

ticari olarak çok değerli bir merkezlerinden olmasının sebebi de Avrupa'nın ve Asya'nın ortak buluşma merkezi, Arap ve Slav milletlerinin buluşma sahası olmasıdır (Aygün, 2008: 75).

Karadeniz bölgesinin coğrafi yapısının içinde yer alan madenlerin; bakır, gümüş, çelik, demirin önemi büyük olup bu madenlerden gemi yapımında kullanılması lazım gelen kerestenin önemli olduğu bilinmektedir. Şehir bulunduğu Coğrafyadan dolayı Karadeniz'in dalgalarının sert olma özelliği ve yıl boyunca bütün mevsimlerdeki tehlikelerinden dolayı "misafiri sevmeyen" anlamına gelen "Pontos Axeinos" denmiştir (Özsait, 1999: 21).

Tarih araştırmacıları, özellikle koloni dönemi olduğu tarihlerde Trabzon'un, güneyden ve doğuda mevcut olan iki önemli ticaret yolunun sonunda yer aldığını ifade ederler. Aynı zamanda kent Transkafkasya bölgesinden gelen madenlerden demirin ve bakırın naklinin gerçekleştirildiği bir liman şehridir (Çiğdem, 2007: 137).

Karadeniz bölgesi sahilinde yer alan ve bir liman kenti olan Trabzon, İstanbul'dan doğu ve kuzey istikametinde deniz yolu ile yolculuk veya ticaret yapma düşüncesi ile giden yolcuların uğradıkları bir yerdir. Trabzon, ayrıca güneyde Gümüşhane ve Bayburt yol istikameti hem Anadolu'nun iç kesimlerine hem de Erzurum üzerinden geçerek güney Kafkasya ve İran'a giden yolun başlangıç noktasındadır (Ak, 1999: 8).

Trabzon Limanı'nın İran, Doğu Anadolu ve Kuzey Suriye bölgelerinden gelerek batı bölgesine açılan önemli bir kapı olma özelliği taşıması nedeniyle Müslüman coğrafyacılar bu kenti Ortaçağ'da "Dünya Ticaret Merkezi" olarak adlandırmıştır (Çiğdem, 2007: 133).

Trabzon'da yapılan ticaret 18. ve 19. yüzyıllarda en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 19. yüzyılda ise uluslararası yapılan ticaret bakımından Trabzon kentinin önemi, birbiri ile bağlantılı birçok olayla ilişkilendirilir. Dolayısıyla da İran ticaretine ilginin artması ve Boğazların Karadeniz'in uluslararası deniz yoluna açılması, Karadeniz'de buhar ile çalışan gemilerin kullanımına başlanması, Avrupa devletleri ile beraber Osmanlı İmparatorluğu arasında gerçekleştirilen ticaret antlaşmalarının imzalanması ve Karadeniz'in kuzey ve doğu kıyılarını Rusların ele geçirmesi bu döneme ait ticareti artırmıştır. İran ile beraber yapılan ticaret ise büyük bir kısmı oluşturmuştur. Trabzon transit ticaretinden dolayı 19. yüzyıl da Karadeniz'in en önemli limanı olma özelliğini

devam ettirmiştir. Trabzon'un üretimini yaptığı fındık ile tütünden daha önemli bir başka ekonomisine getirisi olmadığından dolayı Trabzon'daki ithalat her zaman önde gelmiştir. 20. yüzyıl boyunca Trabzon piyasası Avrupa'daki ticari ürünlerin bir pazarı halindedir. Avrupalı ticaretçiler Ermeni ve Rum azınlık guruplarıyla ticaret olarak ortaklık kurmuşlardır ve ticaret pazarlarını himayelerine almışlardır. Fakat Avrupa'da gerçekleşen sanayi devrimleri ile beraber fabrikalarda üretimi yapılan ucuz ürünler yerel pazarları zor duruma düşürmüş, üretimi bitirme noktasına kadar getirmiştir. Avrupa da ki sanayinin gelişmesinden sonra doğuda Trabzon önemli ticaret merkezi olmuştur. Transit geçiş limanı olarak ilk zamanlar Trabzon kenti bu gelişmelerden faydalanmıştır. Trabzon kenti, Tuna yolu boyunca gelen ticari alış verişi İran'a doğru bağlayan transit geçiş liman olma özelliğini, Süveyş Kanalı'nın açılması ile Çarlık Rusya'sının İran ticari alış verişini denetlemek için Batum'a da liman yapması nedeniyle Batum, Tiflis, Culfa ve Tebriz'deki demir yollarının ulaşımına açılmasından dolayı büyük bir ölçüde olumsuz etkilenmiştir. Bu sebeple de, Trabzon'un gelişimi ekonomik açıdan, özellikle de yapılan ticareti kötü etkileyerek ticari yaşamını olumsuz olarak etkilemiştir (Seyyar, 2010: 206).

Trabzon tüm alanlarda olduğu gibi içinde bulunan çarşıları bakımından Birinci Dünya Savaşı öncesinde oldukça hareketliydi. Savaştan sonra kent yıkıntıları ile birlikte el sanatları ve bu sanatların pazarlandığı çarşılarında eskisi gibi olan görkemi kalmamıştır (Çapa ve Yamak, 2004: 24-26).

I. Dünya Savaşı sonrası Atatürk zamanında, Trabzon'un kalkındırması ve gelişmesi için ekonomiye katkı da bulunacak faaliyetlerde bulunulmuştur. Bunlar arasında yeni farklı yolların yapılması, ticari olarak çeşitlilik gösteren kuruluşlar oluşturma da sayılarının çoğaltılması, deniz yoluna ait işletmelerin vapurları için yeni liman arayışları, kent insanları için ihtiyaç durumlarına göre gerek yaşamsal ihtiyaçlar gerekse geçim sağlayabileceği, üretebileceği gerekli koşulları ve olanakları sağlamaya çalışılmıştır(Ural, 2009: 309). 1923 senesinde Trabzon sanatkarları cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin özelliği bütün sanatkarların hemen hemen hepsini temsil etmesiydi (Çapa ve Yamak, 2004: 24-26). İhtiyacı olanlara ev, işleyebilecekleri toprak, topraklarında işleyebilecekleri tohumu v.b. gibi olanaklar kazandırılmıştır (Ural, 2009: 309).

Millî Mücadele sonrası Trabzon'da Sanatkar sıkıntısına rağmen demirci ustaları Ruslardan kalan malzemelerle, nalla mih üreterek, Anadolu'nun birçok yerine göndermişlerdir. Bunun yanında marangoz ustaları ise Trabzon da bulunan sanayi mektebi sayesinde demirci işçiliğine göre daha fazla gelişim gösterdiği söylenebilir. O döneme ait kayıtlara bakıldığında sanatkar sıkıntısı yaşandığı ve göçmen olarak özellikle de sanatkar özelliği taşıyanlardan faydalanmanın mümkün olabileceği düşünülmüş, fakat sanatkarlar arasında bir taşçı ustası bulunamamıştır (Çapa ve Yamak, 2004: 167-169).

Trabzon, Kafkasya Orta Asya ve batı arasında Ruslar arası ticaret merkezi olarak önemli bir köprü görevi görmektedir. Günümüzde Ortadoğu ve bağımsız devletler topluğu ile beraber Trabzon gelişen ticarete çok büyük rol oynamıştır. Dolayısıyla Trabzon, ticari ve ekonomik açıdan yabancı yatırımcılar bakımından artış gösterirken tarım da üretilen ürünleri çay, fındık, kivi gibi üretilen tarımsal ürünler ile ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Trabzon bulunduğu coğrafi konum, sahip olduğu doğası, iklim koşulları ve ayrıca insan el üretimi olan sanatsal eserlerin de ortaya koyulduğu bir kent olmuştur (Kansız, 2015: 12-13).

Gençlerin mesleki olarak yetiştirilmesinde Tanzimat sonrasında kurulan sanat okulları etkili olmuştur. Meslek grupları oluşturularak, erkekler ve kızlar için meslek sınıflamaları oluşturularak erkekler için kuyumculuk, ağaç işleri ve demir ustalığı olarak meslek ilişkilendirilmiştir. Bu okullarla, il özel idaresine sağlanan kaynak ve halkın ilgi alakası ve sahiplenmesi ile beraber meslek elemanları yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Alınan eğitimle birlikte ilim ve sanat adları ile sınıflandırılarak iki ayrı ana başlık altına alınmıştır. Trabzon da bulunan Kız Rüştüyesinin kapatılarak kızların mesleki eğitim almaları sağlanarak dikiş, nakış, el örgüleri, kasnak işleri, resim sanatı ve çiçek yapımı gibi mesleki eğitimle öğrenmeleri sağlanmıştır (Aytekin, 1999: 459).

Trabzon'da müslim ile gayrimüslim tarihi açısından bakıldığı zaman toplumsal olarak yüzyıllar boyunca halkların ilişkileri çok iyi yürümüştür. Osmanlı döneminde bünyesindeki topraklarda yaşamış olan birçok gayrimüslimi içinde barındırmıştır. Müslimlerin evinde kullandıkları eşyalar aynı zaman da diğer din mensupların evinde de aynıları bulunabiliyordu. Etnografik açıdan bakıldığında bu durumun şehirlerde yaşayan insanlar ile aralarında küçük farklılıklar olsa da kendi aralarında

kaynaşmışlardır. Uzun bir süre gayrimüslimler Türklerin içerisinde yaşayarak Türk kültürünü de benimsemiş oldukları görülmektedir. Trabzon'da yaşayan gayrimüslimler arasında etkileşim sonucu zaman zaman bazı kişilerin kendi arzuları ile İslam dinini kabul ettikleri görülmektedir (Yılmazçelik, 1999: 230-231).

Trabzon tarihine bakıldığında kentin çok eski zamanlarından bugüne birçok çeşitli toplumlara içine alarak ev sahipliğini üstlenmiştir. Karadeniz'e ait geleneksel el sanatlarının gelişimi ve sürdürülebilirliği açısından bakıldığında sahip olunan değer taşıyan mirasın araştırılması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için desteklenmesi gerekmektedir. Kente özgü el sanatları olan bakırcılık, ağaç işçiliği, kuyumculuk, gümüş takı işlemeciliği, semercilik, kalaycılık, sepetçilik ve mevcut olan diğer el sanatları gelişimi açısından kullanılan eşya, araç-gereç ve aletlerinin geliştirilmesinin sağlanması el sanatları açısından önemlidir (Üçüncü, 2007: 171-172).

1.1.2. Sanat ve Zanaat

Sanat kelimesinin dil kökenine baktığımızda Arapçada ki kelime anlamı amel, yani; sunu kökünden aldığı iş ve işi yapmak anlamındadır. Dil olarak Arapça sözlüğe bakıldığında yine bir işi oluşturmak ve her hangi bir malzemeyi tasarlamak, malzemeye şekil ve tasarlanana aktarabilmek anlamlarını taşıdığı görülmektedir. Doğada var olan ve doğadaki esinlenilebilecek kaynakları kullanarak, insan aklını, zekasını ve hayal gücünü kullanarak elleri ile oluşturduğu işler sanat olarak adlandırılmıştır (Atalay, 2004: 3).

Ortaya koyulan bir eser ya da işin sanatsal eser olabilmesi için; sezgilerin, hayal gücü ile bir arada olmayı, rastgelelilik, insanın planlı ve planlanan çalışmanın bir sonucunun olması, tek olması, kalıcı olması, ayrıca özellikle insanın duyularına ve algılarına dokunabilmesi, var olan şeyler arasında gerçekleştirilen bir düzenleme özelliği taşıması gerekmektedir. Beceri ve ustalık yeteneği gerektiren birçok işler genellikle halk arasında sanat olarak ifade edilmektedir. Mesela; askerlik yapabilme, ata binebilmek, yürüyebilmek, konuşma sanatı gibi olan ifadeler sanat kabul edilmez. Sanat olacak yeni bir oluşum yoktur burada, olağan olabilecekler arasında ki başarılı anlamında bir tanımlama söz konusudur. Yapılması gerekli olan işler için sadece sonuç olarak başarıya ulaşılmıştır. Bunların sonucun da sanat olarak tanımlamak yanlış olacaktır (Şişman, 2011: 4-5). Sanat eseri bir iletisi olan; mesaj vermesi ve mesajın

anlaşılmasının başka bir biçimidir. Sanatçı hayal gücü eseri ile birlikte topluma ulaşmaya çalışarak onlara hayal dünyasının oluşturduğu sanat eseri aracılığı ile beraber birçok formlarla duygularını ve beraberinde hayallerini ifade ederek aktarmak ister. Farklı alanlarda da olsa aktardığı etki ve meydana getirdiği güzellikleri daha güçlü yansıtmayı başarmış olan çalışmalar sanat eserleridir (Saim, 1932: 6).

Değişim ve gelişim sürecinde yerel sanatlar, ilk çağlarda çok yavaş değişim ve gelişim göstermesine rağmen 18.yüzyılın sonlarında endüstrinin gelişmesi ile bu gelişim daha da hızlanmıştır. Yerel sanatların tarihi olarak gelişimine baktığımızda; toplumların dünden bugüne sanatsal uygulamaların aktarılmasında insan olgusunun önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Kuşaktan kuşağa aktarılan yöre sanatları; üretilen ve üretilenin bir sonraki kuşaklara aktarılmasında gösterilen gerekli duyarlılık ve kurumsallaşma konusunda büyük yenilikçi anlayış getirmişlerdir. Üretim biçimi ayrıca aile içinde gerçekleşirken zamanla küçük çaplı işletme örneklemelerine geçerek değişiklik göstermiştir (Öztürk, 1982: 228).

Görsel 1.1. Trabzon Telkarisi Süslemeli Kemeçe

Trabzon yöresi sanatların üretimini belirleyen etmenler vardır. (Görsel 1.1) El yapımı ürünü olan her şey, insanoğlunun kültürel ve anatomik olarak gösterdiği gelişimlerle nitelik bakımından paralellik göstermiştir. Özellikle de el yeteneklerinin arkasında, insana özgü olarak üç boyutlu görebilme yeteneği sayesinde alet kullanabilme yeteneğinin varlığı göz ardı edilemez.

Bölge sanatlarının kendi içerisinde her birine ait ufakta olsa bir teknolojisi vardır. (Görsel 1.2) Bunların her biri en az birkaç el aleti yardımıyla üretilmektedir. Bu açıdan

yaklaşıldığında uzun vadede yerel sanatların gelişiminde dört temel etkenin büyük rolü vardır. İkincisi sahip olunan hammaddelerden yararlanma bilgisi, yeteneği ve becerisidir. Üçüncüsü toplumun kendi dışında farklı toplumlardan etkilenecek kültür alışverişi içerisinde olmasıdır. Dördüncü etken ise teknolojik olarak alet geliştirilmesidir (Sümerkan, 2008: 10-11).

Görsel 1.2. Trabzon'da El Sanatları Bakırcılık Ustası

Ortaya konulan sanatsal ürünlerin bir mesajları olup belli bir iletisi vardır. Sanat eseri olarak nitelendirilen ürünler, üretildikleri çağ ve döneme ait yaşamış olan insanların inanç ve yaşama yükledikleri anlam ile ilgili toplumsal değerlerini bugüne aktarmıştır. Bunun yanında sanat ile ilişkili kullanılan, araç ve gereçler, teknik uygulama becerisi, estetik açısıyla, dünyevi bakış açısı ve görüşlerini ortaya koymuştur (Erden, 1982: 83). Yapılan tüm sanatlarda her sanatın yaşadığı çağ ve döneme ait belli etki ve çizgileri mevcuttur. Tüm toplumlar yaşadığı dönemin kendilerine has özellikteki yapısının içinde özgünlük oluşturmuş olması söz konusudur. Toplumlar kendilerine has yaşam kültürlerini yansıtırken, o döneme ait özgün sanatlarda belirli desenler, şekiller, motifler ve renkler uygulanmıştır. Sanatlarda kendi içinde özgün özellikler taşır. Halı dokuma ayrı, çinicilikte - seramikte ve bunun yanı sıra yaşam alanlarında ve mimaride; ayrı özgünlük barındırır da, ortak olan yönleri rastlamak ta mümkündür (Açın, 1981: 12).

Trabzon coğrafi konumu ve mevsimsel iklim koşulları nedeniyle bütün yıl boyu bölge halkı hayvancılık ve tarımsal toprak işleriyle uğraşma zorunda bırakmıştır. Bu nedenle çok fazla zaman sıkıntısı yaşandığı için zanaat çalışmalarından genelde küçük bitki ya da geometrik desen ve motifler uygulanmıştır. Uygun zaman ve koşulların

olmaması çalışma tezgahlarının ve gereçlerinin elverişsizliğinden de kaynaklanmaktadır. Bu koşullara rağmen yerel sanatlar çeşitlilik göstermiştir (Sümerkan, 1981: 337).

Geçmişten günümüze Trabzon yöresel sanatları kendine has özellikleri ile oldukça çeşitlilik gösterecek kadar zengindir. Her ne kadar geçmişten bugüne kadar sanat icra etmeye çalışılmış olsa da sahip olduğu bazı yerel sanatları günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur. İpek iplikle dokuma sanatı, kuyumculukta kullanılan savat tekniği, mutfakta kullanılan bazı araç gereçler, çanak çömlek, testi yapımı, kiremit ve tuğla yapımı, ketenden dokumacılık, yazmacılık, dokuma tekniğine bağlı olan sanatlar, sepetçilik, semercilik, bazı ağaç işleri ürünler, taşçılık, kundura yapımı gibi branşlar unutulmaya yüz tutmuşlardır (Trabzon İl Yıllığı, 2000: 271-282).

1.2. METAL İŞLEMECİLİĞİ ve KUYUMCULUK

Eski çağlarda Türkler ilk önce demircilik ve madencilikle uğraşmışlardır. Metal işlemeciliğinde geçmişten günümüze ilerlemiş oldukları görülmektedir.(Görsel 1.3.) Maden eritilerek dökülmeye ya da eritilip istenilen formda eğerek, bükerek ve keserek şekillendirilebilir hale getirmeye başlanmıştır. Altın, platin ve gümüş en önemli madenlerdir. Bunların yanında, kalay, demir, kurşun, bakır madenleri de kullanılmaktadır (Arseven, 1950: 1255).

Görsel 1.3. Maden Eritme İşlemi

Maden işlemeciliğine, tam anlamıyla bakırın eritilmesi ve şekillendirilebilir hale getirilmesiyle başlamıştır. Bu nedenden dolayı bakırın tarihi ile maden işlemeciliğinin tarihi aynı kabul edilmektedir (Öztürk, 1981: 263).

1.2.1. Bıçakçılık

Bıçak, ev eşyası olarak kullanılmak amacının yanında savunma aracı olarak savaşlarda kullanılmak amacı ile üretilerek özellikle de Türkler için yaşamlarında önemi çok büyük bir nesnedir (Kuşoğlu, 2006: 40).

Eski zamanlardan beri kullanılan bıçağın hammaddesi çelik, kurtuluş savaşından kalma Rus vagonlarındaki çelik malzemelerden, Erzurum'daki vagon ve faytonlarda bulunan fayton yaylarından elde edilirdi. Günümüzde ise Avrupa'dan ve yerli çelik olarak levhalar halinde satın alınarak temin edilmektedir.

Görsel 1.4. Trabzon'da El Sanatları Boynuzlu Sürmene Bıçağı

(Görsel 1.4.) Bıçakların sap kısımlarında manda boynuzu, manda ve ineklerin diz altı kemiği ile beraber sert özellikte ahşaplar kullanılmaktadır (Sümerkan, 2008: 134).

Bıçakçılık Trabzon'da, Sürmene ilçesinde üretilmesinden dolayı ilçeye bütünleştirilerek "Sürmene Bıçağı" olarak tanımlandırılmıştır. Tarihi olarak çok eskiye uzanan ve ülkenin çoğunluğunda herkes tarafından bilinen el sanatları arasındadır. Bıçakların savunma amaçlı olarak ta kullanılması çok eskiye dayanmakta olup, silah

olmayan dönemlerde savunma aracı olarak kullanılmıştır. Tarihte bu tür bıçaklar silah ve savunma aracı olarak kullanılmış olsa da bugün ki kullanım yerini günümüzde günlük yaşam alanlarına bırakmıştır. Bu bıçaklar kullanım amacına göre üretilmektedir. Günümüzde savaşta kullanılmak üzere üretilen bıçaklar günümüzde silah sınıfında yer aldığı için satışları yasak olmasa da silah olarak kabul gördüğü için kişilerin üzerinde bulundurup taşımaya yasak getirilmiştir.

Mutfak için üretilen bıçaklar ve çay kesmede kullanılan makaslar olarak genel olarak çeşitlendirilerek farklı amaçlar için üretilmektedir. Zamanla Sürmene bıçağı olarak bilinen tür içinde çeşitlemeler yapılarak üretilen bıçaklar, tekli Sürmene kabası, tekli sivri bıçak, sivri kama bıçağı ve meyve bıçağı a, sivri meyve bıçağı ve çatal ile kendisini tanıtmıştır. 1930 ila 1950'li yıllardan itibaren de sivri Sürmene bıçaklarının bireylerin üzerinde taşınması ve bu bıçakların yapımının yasaklanmış olma nedeniyle ustalar bıçakçılık mesleğini bırakmış olmasalar da sipariş olması durumunda, eski ustalar tarafından üretimleri yapılmaktadır. Sürmene bıçakçılık el sanatları gelişen, değişen kültürel, sosyal ve ekonomik yapıya orantılı olarak yaşatılmaya devam etmektedir (Kuşoğlu, 2006: 40).

Sürmene bıçağı, kullanım amacına göre 15-25 cm. arasında değişebilen uzunluklarda, sivri veya yuvarlak uçlu sap ile beraber kesici olan bölümü süslemeli olan bir bıçaktır (Sümerkan, 2008: 137). Süsleme ise kazıma tekniği (Görsel1.5) kullanmak üzere yapılmaktadır (Sarı, 2011: 230).

Günlük kullanım da kullanılan bıçakların kesici kısmı tek tarafta olup, çift taraflı sivri kesici uçlarda vardır (Sümerkan, 2008: 137).

Görsel 1.5. Trabzon'da El Sanatları Sürmene Bıçağı

Trabzon'un Sürmene ilçesiyle özdeşleşmiş bıçakçılık sanatı Türkiye'deki diğer illere göre imalathanelerin yerine bıçakçılık sanatları için bıçak evlerine sahiptir. Bıçakçılık sanatında kullanılan araç gereçler ile aletleri de kendileri üretirlerdi (Bıçakçı, 1963: 114). Sürmene'de üretilen bıçaklar sanatın ince işçiliklerine ve kullanılan ham maddenin kaliteli olarak kullanılması göz önünde olarak, bıçağa ait sap kısmının düzgün olma, ucunun ince ve sivri olma özelliği ile özgün özelliklere sahiptir (Akbulut, 2004: 142-153).

1.2.2. Bakırcılık-Kalaycılık

Bakırcılık, Trabzon kültüründe köklü bir geçmişe sahip sanatlardan biridir. (Görsel 1.6) Kullanılmaya başlandığı zamandan itibaren günlük ihtiyaçlar doğrultusunda bölgedeki diğer sanatlarda olduğu gibi gelişim ve değişim göstermiştir. Anadolu'da bakırcılık sanatının araç ve gereçleri yerli olduğu, araç ve gereçleri kullanma biçimleri medeniyetler arasında kendi içlerindeki anlayış ile değişmesine karşılık, sanatsal bakışın, sanat ile yaşam arasında bir bağlantının olduğu gibi aynı kaldığı görülür.

Görsel 1.6. Yörede Kullanılan Bakır Araç Gereç Örnekleri

Trabzon kültüründe olduğu gibi Anadolu kültüründe de bakırcılık önemli bir yer tutmaktadır. Anadolu’da kap kaçak üretiminde, takılarda, miğfer yapımında, kapılarda ve bunun gibi yapı malzemelerinde kullanılan bakır şekillendirilmeye ve süslemeye çok uygun bir madendir (Karadeniz, 2009: 21).

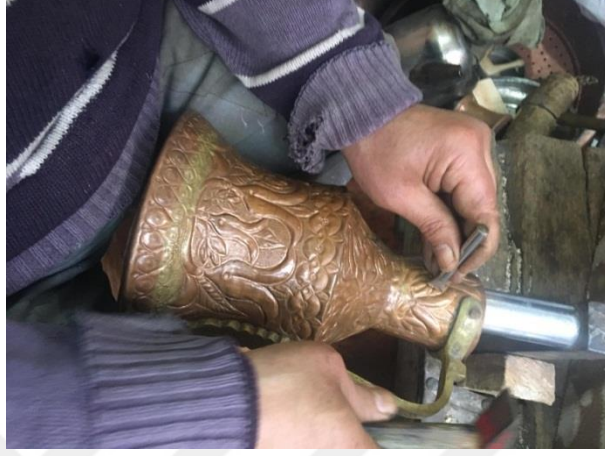
İnsanoğlu’nun doğada ilk keşfettiği maden bakır olmuştur. İlk keşfedilen madenin bakır olması ve işlenmeye başlanması nedeniyle dünyada bakırcılık en eski bilinen sanat olmuştur (İltar ve Eren, 2012: 158).

İnsanların keşfettikleri madenleri işlemeleri; sıcak ve ergimiş hale getirerek, maden özelliklerini öğrenerek, malzemeyi tanıma konusunda gelişim göstererek, metal biliminin tarihsel gelişiminde büyük aşamaların gelişim sağlamıştır.

Bakırcılık Orta Asya bölgesine ait bir sanat olarak bilinmektedir. 15. Yüzyılda maden işlemeciliğin merkezi doğuda Irak, İran ve Anadolu olarak bilinmektedir. Anadolu’nun birçok çeşitli yerlerinde benzeri olmayan güzellikteki eserler 15. Yüzyıl sonrasında üretilmiştir (Arlı, 1984: 9).

Doğu Karadeniz bölgesinde Trabzon kentinde ve kent genelinde ekonomik değeri olan madenlerin bakır, kalay, kurşun, çinko, demir ve manganez cevherleri bulunuyor olması gelişim açısından önemlidir (Trabzon İl Yıllığı, 1973: 24). Bakır Trabzon’un

çevresinde ki illerde bulunan bakır yataklarından hammadde olarak elde edilir. (Görsel 1.7) Daha sonrasında el ve ayak yardımıyla döndürülen torna da istenilen kalınlıklarda plakalar haline getirilir. Hammadde torna yardımıyla istenilen inceliklerde ve kalınlıklarda elde işlenir.

Görsel 1.7. Trabzon'da El Sanatları Bakırcılık Ustası

1900'lü yıllardan sonra standart ölçü ve kalınlık ta bakır plakalar İstanbul'dan Trabzon'a gelmiştir. Bu da Trabzon'da bakırcılık sanatının gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Bakır atölyesi olarak ilk atölye Trabzon'da 1944 yılında kurulmuş olup Nazım Ofluoğlu tarafından çalışmalar yapılmıştır (Sümerken, 1986: 10).

Görsel 1.8. Trabzon'da El Sanatları Kalaycılık Ustası

Kalaycılık işçiliği, gelişim açısından bakıldığında bakırcılık zanaatiyle aynı doğrultuda gelişme göstermiştir. Tek başına bakır madeni kap kacak olarak kullanıldığında zehirlemeye sebep olduğundan dolayı bakırlar kalaylanarak sağlıklı

kullanıma getirilmiştir. (Görsel1.8.) Bundan dolayıdır ki günlük yaşam alanlarında mutfakta kullanılan bakırlarda kesinlikle kalaylama işlemi yapılmalıdır. Kalay görünüş olarak gümüş rengine benzemektedir. Yiyeceklerdeki asitler oda sıcaklığından etkilenmediğinden dolayı genellikle konserve kutuları yapımında kullanılmıştır (Yukarıkozan, 2009: 21).

Görsel 1.9. Trabzon'da El Sanatları Kalaycılık Ustası

Kalaylama, tencerelerin, kazanların, tabakların bakır kap kaçağın üzerlerinin gümüş rengine kalay metal ile kaplanması işlemidir (Görsel 1.9).

Kalaycı bedduası olarak bilinen bir söylem ve inanişe sahip Karadeniz'de; Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet'in başlarında kalaycıların çalışmaları seyyar olarak gerçekleştirirler. Kalaycı ustaları ile çırağı her hangi bir köye geldiğinde köy muhtarından geldiklerini köyde bulunan insanlara duyurmasını ve bununla birlikte birde kendisine kalabilecekleri bir yer ve çalışma ortamı oluşturmasını ister. Kalaycı ustası köyde bulunan bütün bakır eşyaları toplayıp birkaç günde hepsini kalay ile kaplar. Köyde kalaycı ustasına prestij bakımından bakıldığından kalaycı ustası ve köylü arasında pazarlık yapılamazdı. Kalaycı ustasının işi biter bitmez parası ödenerek, ikram olarak tatlılar sunulur, çorap ve bunun gibi ufak tefek hediyeler verilir. Aksi durumda eğer Kalaycı ustasının parası verilmez ise bedduasının tutabileceği düşüncesine inanırlardı (Öztürk, 2008: 600).

1.2.3. Kuyumculuk

Kuyumculuk, değerli ve yarı değerli metal ve taşların işlenmek suretiyle birçok çeşitlilik gösteren ve süslenme amacı güden ziyet eşyası olarak ta bilinen takı ile süs eşyalarının yapıldığı sanatın adı olarak tanımlanır.

Geçmişe bakıldığında takılar; dini, tılsım özelliği, büyü, uğur getirmesi gibi inanışların etkisiyle insanlar yaşamları içinde kullanmaya başlamışlardır. Sonraları ise takılara, zenginlik belirtisi, hediyeleşmek ve güzel görünebilmek gibi anlamlar yüklenmiş ve görevler kazandırılmıştır. Tüm insanlar güzel görünebilmek adına dış görünüşlerini çok önemsemişlerdir Bu nedenle de beğendikleri, kendilerine yakıştığına inandıklarını takıp takıştırmışlardır. Bundan dolayı da takı yaşamlarının kültürel açıdan bir kimliğin parçası olmuştur. Kullanılan tekniklere göre kullanılacak motiflere yer ver vermeye özen göstermişlerdir. Örneğin yapılması daha uygun olduğundan telkari tekniğinde yuvarlak form ve oval formlarda yapıldığı görülmektedir (Büyükyazıcı, 2008: 631).

Doğu Karadeniz’de yer alan Trabzon’da maden işleri kentin ekonomisinde önemli bir yere sahip olmakla beraber ekonomik olarak ta yönlendirici güç olmuştur. Tarih öncesi çağlardan beri kentte kuyumcu atölyelerinin olduğu bilinmekle beraber bu zanaatın hangi tarihlerde ve ne zaman başladığı, kentin kuyumculuk alanında merkez olması tarihsel olarak ne zaman başladığı bilinmemektedir (Belli ve Kayaoğlu, 2002: 4).

Yörede altın hasır bilezik ve gümüş telkari işlemeciliğinin gelişmesinde, komşusu olan Gümüşhane de bulunan madencilik rolü büyük olup en büyük etken olmuştur (Köse, 1991: 77).

Trabzon da hasır örme tekniğinin hangi tarihlerde üretilmeye başladığı ile ilgili kesin bilgilere sahip olmamakla birlikte net bir tarih yoktur. Osmanlı imparatorluğu dönemi içerisinde telkari tekniği ile ürünler yapıldığı konusunda görüşler bulunmaktadır (Büyükyazıcı, 2008: 32).

Hasır örgüsünün Kafkaslar bölgesinden Trabzon’a göç ederek gelen Türkler aracılığı ile getirildiği düşünülmektedir. Trabzon’un bilinen en eski altın ve gümüş ustalarından olan 1917 Dağıstanın Kubaçi Köyünde doğan Harun Amitay kendisiyle yapılan gazete röportajında; Kubaçi köyü insanların, sahip oldukları tek sanatın

kuyumculuk olduğunu belirtmektedir. Kubaçi'lilerin yaptığı kuyumculuk ürünlerinin bir çoğu sanatsal eser olarak bugün Paris, Moskova ve Londra müzelerinde sergilenmektedir. Rus ihtilali esnasında Kafkaslardan Türkiye'ye geçerek gelen telkari ustaları sanatlarını Trabzon'da da yapmaya devam ettirmişler (Sümerkan, 2008: 38).

Görsel 1.10. Trabzon Hasır Örmeye Bilezik

Kuyumculuk, Trabzon'a ait önde gelen sanatların başında gelirken, hasır bilezik örme sanatı kuyumculuk sanatlarının içinde de ilk sıra da gelmektedir. (Görsel 1.10) Trabzon'a ait hasır örücülüğü tamamen elde örülen el emeği göz nuru bir tekniktir. Kadınların evlerde çalışarak hasır tekniğinden oluşturdukları bilezikler altından veya gümüşten ince teller ile yapılmaktadır. Altından ve gümüşten örülen hasır örme gerdanlık ve bilezikler ülke içinde ve dünyada birçok ülkeye ihraç edilmektedir. Gerek gurbette yaşayan vatandaşlarımıza, gerekse Trabzon'a ziyaret amaçlı gelen yerli ve yabancı turistlere hasır örme tanıtılarak farklı coğrafyalara Trabzon kuyumculuk sanatı ulaştırılmıştır.

Trabzon gelenekleri içinde düğünlerde hasır örgü takıların takılması önemli bir yere sahip olmakta ve geleceğin türlerindedir. Trabzon'un geleneksel kültür yapısında ki bir gereklilik olarak düğünlerde hasır örme takılar mutlaka yer almaktadır. Ekonomik olarak durumu iyi olan aileler hasır örme takıları gelinlerine almakla beraber kayınvalideye (gelinin annesine) de hasır örme bilezik hediye edilmesi önemli bir gelenek detayıdır (Somel, 1993: 105).

Kazazlık kelimesi anlam olarak ipek işleyen ve ipek satan olarak tanımlansa da Trabzon kuyumculuk sanatında önemli bir takı üretim tekniğinin adı olmuştur. Bu sanat

Trabzon'da kazazlık ya da kazaziye adları ile ifade edilmektedir. Kazazlık el sanatı, ipek tel üzerine saç teli inceliğinde altın ve gümüş telin sarılmasıyla oluşturulan tellere metal özellik kazandırılarak oluşan iplikler ile üretilen örgüden oluşan bir sanattır. Kazazlık sanatının tarihi ile ilgili 16. Yüzyıla ait tarihi eserlerdeki ürünlerde kazazlık örgü teknikleri kullanıldığı görülmüştür. Geçmişe bakıldığında kazazlık örme tekniği tespih kamçılarında, şal kenarında, feslerde, eldiven ve çeşitli ürünlerde, giysilerin düğmelerinde, atların koşum takımlarından, deri ürünlerdeki işlevsel aksesuarlarda kullanılmıştır. Kazazlık örgü tekniklerini kuyumculuğun dışında farklı alanlarda farklı malzemelerden oluşan alanlarda da tekstil ve deriden oluşan ürünlerde de kullanıldığını görmek mümkün olup farklı alanlarda da görülmektedir (Büyükyazıcı, 2008: 36-37).

Görsel 1.11. Trabzon Kazaz Örme Kolye

Kazazlık sanatının Trabzon'da ki tarihçesiyle ilgili ustalar ile yapılan röportajlarda, Trabzon'da yalnızca üç ailenin kazaziye sanatını sürdürdüğü ve kazaziye tekniklerinin incelenerek, araştırılıp kayıt altına alınmasının önem arz ettiği görülmüştür.

Trabzon'da kazaz tekniğiyle üretilmiş tespih ve tespih kamçıları, sanatsal ve yöresel takıların üretimlerine ve pazarlamasına devam edilmektedir (Görsel 1.11). Yakın tarihte takı ve sanata gösterilen yoğun talep kazaziye sanatıyla yapılan ürünlerde ilgi ve merak arttırmaktadır. Trabzon yöresinde kazaz sanatı işinin yoğun talep görmesi, bu sanattan maddi kazanç sağlayabilmeleri için üretim yapan ustalar açısından avantajlıdır. Kazaziye işini yapan kaliteli usta sayısının az olması ve rekabet ortamından

dolayı kalitede artmaktadır. Gümüş ile üretilen ürünler her kitle tarafından alınabildiğinden günümüzde kazaz işiyle yapılan ürünlere arz ve talebi artırmıştır. Kazaz işini meslek olarak yapan ustalarla birlikte çalışan ara elemanlar içerisinde güvene yönelik ekip işlerinin olduğu, üretilen siparişin pazarlaması yapılırken ücretin en kısa sürede alınması ekipler içerisinde güven olduğunu kanıtlar niteliktedir (Okyay, 2008: 33).

Görsel 1.12. Telkari Teli Hazırlanma Aşaması

Farsçadan gelen telkari sanatı, (Görsel 1.12)değerli metallerin ince tel halinde kıvrılması, sarılması, döndürülmesi ve ya örülmesi ile farklı motifler meydana getirilecek şekilde kompozisyon oluşturularak düzenlenip, üretilen zarif şekilli dantelimsi kafessel işler olarak tanımlanır. Değerli metaller altın ve gümüşün 625 ayar tel haline getirilerek ustaların ellerinde şalimo-ateşi çift ve asit ile dizayn edilip, şekil verilerek süs eşyası, ziynet ve sanatsal obje ve ürünlere dönüştürülmesiyle oluşturulan bir sanattır (Fırat, 2010: 40). Telkâri tekniğinin, en önemli özelliği tekniğin uygulama aşamasında kullanılan telin kalınlığına yere göre değer kazanmasıdır. Süslemede kullanılan telin inceliği azaldıkça takıya değer katar (Takano, 2008: 76).

Görsel 1.13. Trabzon Siluet Telkâri Pano

Trabzon el sanatları arasında telkari tekniği de yer almaktadır (Görsel 1.13). Altın ve gümüş metaller ile kullanıldığı gibi bakır ve bakır üzeri gümüş kaplamayla süs eşyaları yapılmaktadır. Aynı zamanda sadece telkari tekniği tek başına yapılmasının yanında kuyumculuğa ait diğer teknikler ile de birleştirilerek ürünler yapılmaktadır. Trabzon'a özgü hasır örme tekniği ile yapılan takı detaylarında; örneğin kemerlerin tokalarında, hasır bilezik ve gerdanlıklarında bulunan kilit sistemlerinin modellenmesinde telkâri teknikleri de kullanılmaktadır (Büyükyazıcı, 2008: 35).

1.3. AHŞAP EL SANATLARI

Türkiye de ahşabın kullanılması; kolay erişebilir, taşınabilir ve işlenebilir bir yapıda olması özelliğinden dolayı kullanım alanları artmıştır. Gündelik yaşamda kullanılan ahşap eşyalarda sadelik olduğu gibi birçok işçilikli motifler kullanılmıştır(Yılmaz, 2001: 8)

Trabzon'da ki yapılarda malzeme olarak ahşap çok kullanılmıştır. Bunun nedeni bitki örtüsü açısından zengin ve ormanlarla çevrili özelliğinden kaynaklanmaktadır. Köylerde ve yaylalarda halen mimaride ahşap vazgeçilmez olan malzemedir. Bunun yanında mutfak ve çeşitli ev eşyalarda ahşap ile üretilmektedir. Üretilen eşyalar arasında şimşir ağacından üretilen kepçe, kaşık; çam ve ladin ağacından çeşitlilik gösteren mutfak eşyaları, sütünden faydalandıkları hayvanlar için yem kapları, yer sofraları, yayıklar, sofra için ayaklar, ahşaptan tırmıklar, sepet, sepet örgüsünden iskemleler ve beşikler yer almaktadır (Trabzon İl Yıllığı, 2000,227).

1.3.1. Kaşık

Günlük hayatta kaşıklar çeşitli alanlarda kullanılmıştır. Kullanım alanlarına göre, çorba kaşığı, bal kaşığı, hoşaf kaşığı, pilav kaşığı, kazan kaşığı, süs kaşığı, kavurma kaşığı, tatlı kaşığı, dağıtma kaşığı, oyun kaşığı, kahve kaşığı ve tencere kaşığı gibi farklı adlandırmalar almıştır (Görsel 1.14). Tüm bu adlandırmalar, kaşıkların farklı alanlarda ihtiyaç duyulmasından dolayı kaşık kullanımının önemli olmasını doğurur. Hatta bu durumda kaşıklar, kullanım amacına göre çeşitli şekil ve ebatlarda olmak üzere farklılık gösterir (Özbel, 1949: 3).

Görsel 1.14. Trabzon da El Sanatları Oyma Tahta Kaşıklar

Günümüzde Anadolu'nun birçok yerinde kaşık kullanılarak oynanan oyunlar bulunmaktadır. Özellikle ilk akla gelen Silifke'nin çeşitli oyunlarının olduğu ve Antalya'da Yörüklere ait oyunlar, Bolu Mudurnu'su, Göynük, Konya ve Kastamonu halk oyunları gibi kaşıkla oynanan oyunlar vardır. Kaşığın bu gibi durumda, özellikle de Türklerde, ilk başta ve yaygın olmakla birlikte ağaçtan yapıldığı söylenebilir (Eren, 1984: 4).

Araştırma konumuzda elde edilen bilgiler ile bölge sanatlarının içinde yapılmaya ve kullanılmaya halen devamlılığı sürdürülen ürünlerden birisi de şimşir ağacından yapılan kaşıklardır. Başlangıçta kaşıkların yapımı, sadece gündelik ihtiyacın görülmesine yönelik yapılmış olsa da zamanla başka el sanatlarının içinde diğer sanatlarda da olduğu gibi ağaç işleme ustaları kendi becerilerini ve zevklerini uygulayarak kaşıkları birer sanatsal esere dönüştürmüşlerdir (Görsel 1.15) .

Görsel 1.15. Trabzon da El Sanatları Oyma Tahta Kaşık Ustası

Teknik olarak bakıldığında kaşık ağız ve sap olmakla birlikte iki ayrı kısımdan oluşmaktadır. Kaşıklar üretilirken bazılarının sap ve ağız kısımları ayrı ayrı yapılırken bazı kaşıklarda ise sapları ve ağız kısımları aynı malzemeden üretilmiştir (Kunduracı, 1997: 109).

1.3.2. Kemeñçe

Kemeñçe çalgısı, küçük ve üç telli olan yaylı geleneksel bir çalgıdır. Karadeniz bölgesinin doğusunda kullanılan kemeñçe, üç ya da dört telli olurken Türk sanat müziğinde genel olarak kullanılan türü, üç tellidir. Bu çalgının özelliği üst kısımlarının düz, alt kısımlarının ise şişkin olmasıdır (Müzik Ansiklopedisi, t.y.: 711).

Sözlük anlamı olarak kemeñçe; yayları olan, dizler üzerine konularak çalınan, keman ile benzer tutularak üç adet teli olan küçük çalgı, olarak tanımlanmış, kaynağının ise Farsça kelime olan kemeñçe ile ifade edildiği belirtilir (Türkçe Sözlük, 2005: 1132).

Görsel 1.16. Trabzon da El Sanatları Kemeçe Ustası

Karadeniz de kemeçelerin yapımında standart bir ölçü oluşturulmamasına rağmen ölçüleri birbirine yakın şekilde yapılmaktadır. Fakat ustadan ustaya farklılık gösteren estetik beğeniler görülmektedir (Görsel 1.16). Tirebolu, Görele, Beşikdüzü, Vakfıkebir, Akçaabat ve Dereli Anadolu'da kemeçe yapımını sürdüren bölgelerdir (Karadeniz, 1999: 614).

Kaliteli bir kemeçenin özelliği havayı yani kaydeyi iyi çevirmelidir. Çıkardığı ses gür olmalı ve kulağa tatlı gelmelidir. (Bulut, 2007: 12).

1.3.3. Sepet

Doğada kendiliğinden yetişebildiği ve bunun yanı sıra özellikle sepet yapımında kullanılmak için yetiştirilen bazı bitkiler vardır. Yetiştirilen bu bitkiler saplarını soyarak ya da kabuklu olan ince dallarından ve yapraklarından ayırarak sepet yapımında kullanılacak şekilde ince şeritler haline getirilirler. Daha sonra da çeşitli şekillerde örme işlemleri yapılır. Bu şekilde yapılan tekniğin adı bitkisel örücülük olarak tanımlanır. Bitkisel örücülük ile başlayan ve yöre sanatı olan sepet yapımı dünden bugüne kadar ekonomik değer olmakla birlikte otantik olma özelliğinin yanında (Görsel 1.10) oldukça çeşitlilik gösteren zengin modellere sahip ürünlerden oluşmaktadır (Arlı ve Ölmez, 1997: 90).

Görsel 1.17. Trabzon da Yöre Sanatları Sepet örneği

Türkiye de bitkisel örücülük yoluyla mutfakta kullanılmak üzere eşyalar, mobilyalar, sepetler, dekorasyonda kullanılan aksesuarlar üretilmektedir (Görsel 1.17). Sepet örme işlemi halen Trabzon'da yapılmaya devam edilmektedir.

Görsel 1.18. Trabzon da Yöre Sanatları Fındık Sepeti örneği

İlk başlarda tarım ürünlerinin taşınması ve toplanmasında ve korunmasında kullanılan sepetin zamanla tarımın dışında da kullanım alanları genişlemiştir (Görsel 1.18). Yapılan oyuncaklar için sepet, piknik için sepet, sebzelik sepeti, çiçek yerleştirme sepeti, çöp atma sepeti, anahtarlar için sepet, ekme koyma sepeti, odun taşıma sepeti, meyvelik için sepet, çamaşırlar için sepet, alışverişte kullanılan sepetler, yün sepeti, evrak saklama sepeti gibi birçok kullanım amacına göre çeşitlenmeleri olmuştur(Arlı ve Ölmez, 1997: 94).

1.3.4. Beşik

Beşik yapımında kullanılan ağacı, yapılış biçimi ve içeriği bakımından göçebe olarak yaşayan toplumun yerleşik bir hayata geçmesine kadar geçen sürelerde farklılık göstermiştir. Türklere ait beşiklere şekil ve de içerik bakımından bakıldığında Türk milletinin yaratıcı fikirlerini göstermesi açısından çok önemlidir(Arseven, 1950: 214).

Görsel 1.19. Trabzon da Yöre Sanatları Beşik örneği

Doğu Karadeniz’de üretilen beşiklerin en önemli özelliği tamamen boyalı olmasıdır. (Görsel 1.19) Mavi renkte üretilmiş beşikler erkeği, kırmızı renkli boyanmış beşikler kızı simgelemektedir(Sümerken, 1982: 10).

1.3.5. Sandık

Türk yaşam kültüründe, evlerde bulunan sandıklar en değerli eşyalar arasında yer alan almıştır. Sandık sözcüğü, Arap ve Fars kültürlerinden dilimize gelmiştir. Sandık yapımı ve kullanımı 13. Yüzyıl öncesi Orta Asya bölgesinden başlamış olup oradan da Anadolu'ya geldiği konusunda güçlü kanıtlar vardır (Ögel, 2000: 245-246). Türkler tarafından yapılan sandıklar, oymalarla ve nakışlarla işlenerek süslenir. Bu süslemelere özellikle gelinler için hazırlanan sandıklarda çok daha fazla önem gösterilirdi. Bu süslemelere verilen önem gelinler için üretilen bazı sandıklarda altın ve gümüşten süslemelerle kaplanması olarak kendini göstermektedir. Dünden bugüne bakıldığında üretilen sandıkların yerini çekmeceleri olan konsollar almıştır (Arseven, 1950: 1459-1461). Değerli eşyaları saklamak amaçlı üretilen sandık, bir nevi kutu özelliği taşımıştır (Ögel, 2000: 245-256).

Sandıklar, kentlerde üretilse de genellikle köylerde daha çok kullanılan ürünlerdir. Daha çok çeyiz sandığı olarak adlandırılır ve bilinirler. Genç kızlar ve kadınlar kendilerine ait özel eşyaların ve çeyizlerini saklamak amacıyla kullanmışlardır. Sandık işçiliğın de kullanılan malzeme kestane ağacı, karaağaç, ceviz ağacı ya da dut ağacıdır (Trabzon İl Yıllığı, 2000: 274). Sandıklar form ve süslemelerine göre isimler almışlardır. Aslan ayaklı sandık ismini, aslanların ayak pençelerinden esinlenerek yapıldığı için bu adı almıştır. İsmi göbekli olan sandığın ön taraftaki yüzü üç parçadan oluşan ve iki tarafında bulunan parçalar orta kısım da bulunan parçaya oturturulmuştur. Gübuk sandığın yüzeyleri ayrı ayrı parçalar ile köşe kısımları köşebent olacak şekilde birleştirilerek yapılır. Sandık çeşitlerinden çekmeceli adını alan sandığın alt tarafında bulunan bölümde yan yana olan iki çekmece yer almıştır. Kabaralı sandıklarda ise özel çivilerle ve metal malzemelerle köşebentler oluşturularak süslemesi yapılmıştır (Sümerkan, 2008: 31-33).

Uygulama da kullanılan ahşabın yaş olduğu zaman sandıkların oluşturulan ekleme kısımlarında kopmalar, çatlaklar oluşmakla birlikte sandığın olağan şeklinde bozulmalar gözlenir. Bozulmalar sonucunda sandığın kapakları açılıp kapanırken sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Sandık üretimi yapılırken yapım aşamasında kullanılacak malzemede ahşabın oldukça kurumuş olması gereklidir (Sümerkan, 2008: 31-33).

1.3.6. Ahşap Oymacılık

Kabartma ve oyma gibi tekniklerle üretilen süslemelerde fildişi, renkli taş, boynuz ve ağaç gibi çeşitli malzemeler kullanılmaktadır. Kullanılan bu malzemeleri oymak işleme tekniklerine oymacılık adı verilir (Arseven, 1950: 1459-1461).

Ahşap oymacılığı teknik uygulamalar ile süslemede kullanılan bir el sanatıdır. Taşlar, çiniler, alçılar ve ahşap benzeri işlenebilir malzemelerle yapılan süsleme sanatı olarak bilinir. Ahşap oymacılığı sanatında kullanılmak üzere yumuşak ağaçlar tercih edilse de oymanın bozulmaması koşuluyla sert ağaçlarda kullanmak mümkün olmaktadır. Bu durumda önemli olan ağaçların çok iyi kurutulmuş olmasına dikkat etmek gerekmektedir.

Mobilyacılık sektörünün etkisi ile canlılık kazanan oymacılık sanatı, Trabzon'da uygulanan sanatlar arasında önemli bir yere sahip olmuştur. Mobilyacılıkta üretilen masalar, sandalye, çerçeve, kapı, ayna, gazetelik, biblolar, şemsiyelik gibi, ev eşyaları oymacılık sanatı ile süslenerek üretilmiştir. Trabzon'da, ahşap oyma ustalarında ki sayının az olması sebebiyle iş yüklerinin çok olması ile birlikte kazançları yüksek olup geçimlerini çok rahat sağlamaktadırlar (Yıldırım, 2014: 385-387).

Görsel 1.20. Trabzon da Sanatları Ahşap Oyma Trabzon Dernekpazarı Taşçılar Köyü Camii Kapı Detayı

Trabzon'un gerek kent mimarisinde gerekse kırsal mimarisinde ahşap oyma sanatları olarak çok sık kullanılmıştır (Görsel 1.20).

İKİNCİ BÖLÜM

METAL VE AHŞAP ESERLERİN TAKI SANATINDA YORUMLANMASI

2.1. TRABZON METAL VE AHŞAP KÜLTÜRÜNÜN MODERN TAKI SANATINDA YORUMLANMASI

Trabzon kenti kültür varlıklarıyla çok zengin değerleri içinde barındırır. Bu değerlerin bir kısmı kentte bir kısmı kırsal kesimde bulunmaktadır.

Trabzon kültür varlıklarında görülen ahşap oymalar, mimari süslemeleri yöre sanatlarının en güzel örneklerini sunmaktadır.

Ahşap işlerinde kullanılan malzeme olan ağaçlar, metal işlerinde kullanılan kuyumculuk teknikleri ile birlikte bir arada kullanılarak yorumlamalar yapılmıştır. Yöre sanatlarının kendi içinde ki iş birliği ile yörenin kültürel değerleri yansıtılmaya çalışılmıştır.

Yöre sanatları, ahşap ve metal ile bir arada kullanılarak oluşturulan form ve kompozisyon örnekleri; Trabzon yöresel kuyumculuk teknikleri ile süslemede kullanılan ahşap malzemenin önemli ölçüdeki yeri ön plana çıkarılmak istenmiştir.

Trabzon bölgesi sanatlarından olan kuyumculuk sanatının en önemli çıktısı günümüze kadar da önemini koruyan Trabzon hasır örme tekniği ile oluşturan gümüş ve altın takıların sadece bu coğrafyada üretilmiş olup halen devamlılığını sürdürmesidir.

Teknik olarak örülmesi büyük ustalık istemektedir. Hasır örme ustası olabilmek için yıllarca emek verilerek kazanılan bir bilgidir. Ayrıca yetenek, sabır ve özveri isteyen bu sanatta da usta yetiştirilmek için çirak sıkıntısı yaşanmaktadır. Yaşadığımız koşullar ve ilgi yetenekler ile birlikte aynı zamanda verilen emeğin karşılığının alınması konusunda da geçmişe göre bugüne bakıldığında kazanılan ekonomik değer aynı karşılığını bulmamaktadır. Sadece bu coğrafya ya mal olmuş hasır örme tekniği tüm dünyaya cevap vermeye devam ederken çirak ve iyi örücülerin yetişmesi açısından bakıldığında teşvik edici ekonomik değerini arttırılması konusunda önlemler alınmazsa yok olmaya yüz tutmuş sanatlar kategorisinde yer alması muhtemeldir.

2.1.1. Tellerin İzi Adlı Broş Çalışmasının Yorumlanması

‘Tellerin İzi’ adlı çalışmada özellikle tekniğin tamamen el emeği göz nuru olması, yetenek, ilgi, büyük bir özveri ve sabır gerektirmesi dünden bugüne yaşatılmış ve halen yaşatılması konusunda oluşabilecek engelleri konusuna vurgu yapılmak istenmiştir.

Görsel 2.1. Tellerin İzi Adlı Broş Çalışmasının Önden Görünüşü

(Görsel 2.1) Çalışmada kullanılan malzemeler yine bu coğrafyada ağaç işlerinde kullanılan şimşir ağacı ve kuyumculuk tekniği olan Trabzon hasır örgü tekniğinin başlangıcı ve örgü örneğinden formlardan oluşturulmuştur.

Yapılan çalışmada kullanılan şimşir ağacı kesiti 6,5x6x1.7cm ölçülerinde daire formundadır. Üzerinde metal olarak bafondan şekillendirilerek oluşturulmuş içi boş halka formu bulunmaktadır. Şimşir ağacını tutan, formun üzerinde bulunan bafon halkanın kenarlarında dört tane tırnak görevi gören parçalar ile ağaç üzerine sabitlenmiştir. Yöre kuyumculuğunda büyük önemi olan hasır örgü tekniği ile tamamlanmıştır.

Kullanılan malzemelerde ağaç sıcak malzeme olmakla birlikte, metal soğuk bir malzemedir.

Görsel 2.2. Tellerin İzi Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü

(Görsel 2.2) Örgü işlemi başlangıcı ile örgünün iççiliği uygun örgü oluşturabilmenin güçlüğü, oluşturulan örgüden oluşan yarım bombe ile ulaştığı ulusal uluslar arası tüm değerleri barındırması yansıtılmak istenmiştir. Bütün bu işlerin yapıldığı örgünün muhteşem iççilikle bu coğrafyaya aitlik kazanması, coğrafyayı diğer yöre sanatlarında da temsil eden şimşir ağacıyla tamamlanmıştır.

Trabzon kuyumcuğuna bakıldığında tekniklerin belli kalınlıklarda tekniğe uygun hazırlanarak oluşturulması ile üretilen ürünler görülmektedir. Trabzon kuyumculuğunda Trabzon hasır örme de bunların en başında gelen bir tekniktir.

Örgünün başlangıç kısmı soğuk bir malzemenin şekillendirilerek oluşturulan yarım bombeli parça ile ilişkilendirilerek soğuk malzemenin en sıcak hale getirilmesi vurgulanmak istenmiştir. Örgüde dikkat edilmesi gereken; örgü örülürken nizami kenar dönüşleri, örgü esnasında teknik olarak tepe kırarak örüldüğünden dolayı simetrik ve eşit tepeler oluşturmaktır.

2.1.2. Çatı Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.3. Çatı Adlı Çalışmanın önden Görünüşü

(Görsel 2.3) Çalışmada oluşturulan kompozisyon da 8x8x8 cm boyutlarında çam ağacından oluşturulan form zeminde sabit bir adet küptür. Küpün üst yüzeyinin sağ alt köşesinde; bakır tellerden oluşturulmuş, hareketli, karmaşık gözükmese de içinde belli bir düzen taşıyan birçok teller mevcuttur. Bu teller kendi içinde, devamlılık ve çok yönlü özellikli hareketler taşıırken aynı zamanda küp formu ile etkileşim içindedir. Küpün üst yüzeyinde birçok teller ile oluşturulmuş formu karşılayan küpün üst yüzeyinin köşesinde, tellere paralel yine başka bakır teller ile oluşturulmuş form spiral etkisinde tek parçadan oluşan form bulunmaktadır. Kullanılan malzemeler yöresel sanatlarında kullanılan malzemeler ile oluşturulmuş küp durağanlığı, telleri ile oluşturulan iki ayrı formda hareketliliği anlatması hedeflenmiştir. Kompozisyon bölgeye ait olan; aynı zamanda devamlı gelişen ve bölge ekonomisine katkılar sunan bölge sanatlarını ifade etmektedir.

Görsel 2.4. Çatı Adlı Çalışmanın Sağdan Görünüşü

(Görsel 2.4) Çalışmada bir önceki kompozisyonda kullanılan telkari dolgu telleri ve 3.5x3x3 cm boyutları olan birden fazla çam ağacından oluşturulmuş ahşap küpler kullanılmıştır.

Kullanılan küp formları düzensiz, üst üste olup; boyutları 8 x8 x 8 cm olan ahşap küpün köşesinde yığılmışlardır. Kompozisyondaki birden fazla küçük küp yöre sanatlarını ifade etmektedir. Büyük küp ise yöre sanatlarının tek çatı altında toplandığını ifade etmektedir.

Yöre sanatları aile içi evlerde bireysel yapılyordu. Yöre sanatlarının gelişmesiyle üretilen ürünler ticaret yolu ile evin dışına taşınmıştır. Bununla beraber kurallar düzenine ihtiyaç duyulmuştur. Ortak kararlar verilebilmesi için kurum ve kuruluşların kurulma ihtiyacı doğmuştur. Bunlardan en önemlisi Esnaf ve Sanatkarlar Odası'dır.

2.1.3. Etkileşim Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.5. Etkileşim Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü

(Görsel 2.5) Çalışmada kullanılan malzemeler yörede en çok bulunan ağaç türü olan çam ağacı ve metal olarak Alpaka kullanılmıştır. Ölçüleri 10x10x9 cm'den oluşmaktadır. Çam ağacından oluşturulan forum bilgisayar mouse formundadır. Mouse formundaki ağaç üzerinde yaklaşık olarak 1 cm kalınlığında, 2 mm genişliğinde farklı uzunluklarda üç ayrı oluk oluşturulmuştur. Oluklarda; iki yanında kalan boşluktan çıkan plakadan oluşturulan stilize edilmiş güneş formu bulunurken, orta kısımda hareket etkisi veren alpaka tel kullanılmıştır. Kullanılan alpaka telin ucunda stilize edilmiş güneş kullanılmıştır. Telin ucunda kullanılan form çanak şeklindedir. Çalışmada oluşturulan formlar ile teknoloji ve sanatın ilişkisi vurgulanmak istenmiştir.

Görsel 2.6. Etkileşim Adlı Çalışmanın Sağdan Görünüşü

2.1.4. Gölge Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.7. Gölge Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü

(Görsel 2.7) Oluşturulan kompozisyonda fındık ağacı ve bakır formlar kullanmıştır. Çalışmanın ölçüleri 5,5x6x6 cm 'dir. Kullanılan ağaç kesitinin kalınlığı açılı ve eğimlidir. Kalınlığına süzme verilmiştir. Eğimli parçanın ortasında oluşturulan oyğun ön yüzüne oyma işlemi ile form verilmiştir.

Görsel 2.8. Gölge Adlı Çalışmanın Sağdan Görünüşü

(Görsel 2.8) Ağaç parçasının üzerinde oluşturulmuş üç farklı noktada oyuklar vardır. Bu oyuklardan çıkan bakır teller farklı formda şekillendirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Oyukların birinden tek bir tel çıkışı vardır. Bu tel spiral formunda olup uç kısmında bafon plakadan içbükey form mevcuttur. Formun iç kısmında dokulu bir yüzey üzerinde beş adet farklı boyutlarda metal toplar bulunmaktadır. Diğer ikinci oyuktan çıkan iki ayrı ve farklı kalınlıklarda çıkış yapan bakır teller mevcuttur. Bu tellerin her bir ucuna dışbükey form verilmiş bafon yerleştirilmiştir. Bu formların biri

bakır diğeri ise bafon kullanılarak oluşturulmuştur. Bakır form plaka oluşturulurken, yöre sanatlarından hasır örme tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Üçüncü oyukta sadece ucu damla şekli verilmiş bakır tel vardır. Bu form ağacın yüzeyine sıfır aralıkta yerleştirilmiştir. Yine aynı özellikteki damla formları kompozisyon da kullanılmıştır.

2.1.5. Kambur Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.9. Kambur Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü

Çalışmanın boyutları 6,5x7x3 cm'dir. Çapı 3,3 cm, eni 0,9 mm kalınlığı 1mm olan bakır tele halka formu verilerek oluşturulmuştur. Halkanın üzerinde daire formunda plaka bulunmaktadır. Bakır plaka üzerinde farklı ölçülerde yan yana oval iki plaka yerleştirilmiştir.

(Görsel 2.9) Kompozisyonda çam ağacı kullanarak oluşturulmuş küp bulunmaktadır. Küpün metal dairenin üzerine oturtulmasında bağlantı görevi gören bakır tel mevcuttur. Bakır tel küpün içinden geçerek tekrar küpün yan tarafından çıkış

yaptığı görülmektedir. Küpten çıkış yapan telin üzerinde dışbükey bakır plaka mevcuttur.

Genel forma bakıldığında kambur görünümü mevcuttur. Yöre sanatları bulunduğu coğrafya için ekonomik ve sosyal yapısı bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada topluma mal olmuş yöre sanatlarının gelecek kuşaklara aktarılması açısından ustalara büyük rol düşmektedir. Kambur formu ile yöre sanatkarlarının üzerine düşen sorumlulukların önemine vurgu yapılmak istenmiştir.

2.1.6. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.10. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Üstten Görünüşü

(Görsel 2.10) Çalışmada bakır ve fındık ağacı malzemelerinden yararlanılmıştır. Ölçüleri 6x5x4cm olan incir ağacının kesinti alınarak oluşturulan bir formdur. Oluşturulan formun kesitinde bir boşluk bulunmaktadır. Oluşturulan boşluğun üst kısmı bakır telle çevrelenmiştir. Çevrelenen telin birleşme noktasında, her iki ucu yan yana gelecek şekilde birleşerek oymanın kenarlarından aşağıya doğru devam etmektedir. Devam eden bakır telin son bulduğu noktalara damla formu verilmiştir. Telin etrafını saran aynı zamanda telin birleşme noktasında benzer forumlarda oluşturulmuş uçları damla şeklinde olan birden fazla metaller bulunmaktadır.

Çalışmada kütle boşluk ilişkisi kurularak oyma yapılmıştır. Fındık ağacı şekillendirilebilen yumuşak bir malzemedir. Üzerinde oluşturulan kompozisyonda kullanılan metal malzemenin şekillendirilmesi daha güçtür. Ağaca göre metal daha sert

malzeme özelliği taşımaktadır. Renk ilişkilerine baktığımızda ise tersini görmek mümkündür. Renk olarak Metal ağaca göre daha sıcaktır. Kompozisyonunda kullanılan metalin kendi içinde hareketlilik özelliği taşımaktadır. Ağaç metale göre daha sert duruş sergilemektedir. Ağaç durağan olup metallerin hareketliliği ile aralarındaki bütünlükte denge oluşturulmuştur.

Görsel 2.11. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü

Görsel 2.12. Maden Yatağı Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü

2.1.7. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.13. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü

(Görsel 2.13) Çalışmanın boyutları 30x11x11 cm'dir. Kompozisyonda çam ağacından oluşturulmuş küp formu, bakır plaka ve teller kullanılmıştır. Çalışmada bakır plaka, küpün alt kısmından geçerek küpün üst yüzeyinden teller halinde çıkış yapmaktadır. Çıkış yapan teller kendi içerisinde bir düzene sahiptir. Teller sepet örgüye dönüşmüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 2.14. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü

(Görsel 2.14)Yöre sanatlarında örmeciliğin gelişim süreci yansıtılmak istenmiştir. Küp sıcak malzeme olup, soğuk malzeme olan metal ile etkileşimi ile bütünlük oluşmuştur.

2.1.8. Olgu Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.15. Olgu Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü

Görsel 2.16. Olgu Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü

(Görsel 2.16) Yapılan çalışma 7x7x 8 cm boyutlarında olup genel form ahşap küp üzerindedir. Kullanılan malzemeler tamamen ahşap olup ceviz ve fındık ağacı kullanılmıştır. Kullanılan malzemeler renk ve form ilişkisi ile yorumlanmıştır. Küpün ön yüzünün hemen orta kısmında boşluk bulunmaktadır. Oluşturulan boşluğa üç adet fındık ağacından yarım halka formunda parçalar yerleştirilmiştir. Yerleştirilen parçalar sıralı olarak dizilmiş olup iki parça sabittir. Üçüncü parça ise küpün üst köşesinden taşarak yukarı bakacak şekilde yerleştirilmiştir.

Küp işlenmemiş hammaddeyi ifade etmektedir. Orta boşluktan çıkan parçalar ise üretim ile devamlı gelişen ve yenilikçi dönüşümü temsil etmektedir.

2.1.9. Döngü Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.17. Döngü Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü

(Görsel 2.17) Çalışma 13x4x2cm boyutlarındadır. Çalışmada bakır tel ve akasya ağacı kullanılmıştır. Yöre sanatı olan sepet örme tekniği bakır teller ile örülerek kullanılmıştır. Akasya ağacının kesitinden üçgen form oluşturulmuştur. Üçgen formun bir kenarı yontularak yay şekli verilmiş olup tüm köşeleri de yumuşatılmıştır. Yay formunda olan köşeye bakır tellerle örülen sepet örgü yerleştirilmiştir. Oluşturulan kompozisyon da yer alan üçgen ahşabın arka kenar köşesinden çıkan birden fazla teller mevcuttur.

(Görsel 2.18) Kompozisyonda ağacın kesintindeki renk ve ton geçişleri özelliğinden faydalanılmıştır. Sepet örgü tekniğinin metal tel ile örülerek kullanılması yöre sanatlarının birbirleriyle etkileşimde olduğu vurgulanmıştır.

Görsel 2.18. Döngü Adlı Çalışmanın Üstten Görünüşü

2.1.10. Dokunuş Adlı Çalışmanın Yorumlanması

Görsel 2.19. Dokunuş Adlı Çalışmanın Soldan Görünüşü

(Görsel 2.19) Boyutları 22x20x5 cm olan çalışmada metal bakır ve ardıç ağacı kullanılmıştır. Amorf doğal hali ile kullanılmış ağaç parçanın alt tarafında; ön yüzüne dönük olacak şekilde yerleştirilmiş bakırdan içi boş boru şeklinde form yer almaktadır. Metal boru yarım ay şeklindedir. Yöre kuyumculuğunda telkari tekniğinde kullanılan

dolgu telleri kullanılmış olup yarım ay formu verilmiştir. Bu teller ile oluşturulan kompozisyon içi boş boru şeklindeki bakır parça ya bakır bir tel ile sabitlenmiştir.

(Görsel 2.20) Kullanılan malzemenin kendi özgünlüğü ile kullanılmış olup aralarındaki ilişkide orantılı olarak kendine has parça bütün ilişkisi kurulmuştur.

Görsel 2.20. Dokunuş Adlı alışmanın Önden Görünüşü

2.1.11. Dönüşüm Adlı alışmanın Yorumlanması

Görsel 2.21. Dönüşüm Adlı alışmanın Soldan Görünüşü

Görsel 2.22. Dönüşüm Adlı Çalışmanın Önden Görünüşü

(Görsel 2.21) Ebatları 30x11x12cm olan çalışmada ahşap, bakır tel ve plaka kullanılmıştır. Ahşap çam ağacından oluşturulan küp ve daire formunda makara şeklindedir. Makaraya sarılı plaka tel bulunmaktadır.

Makaraya bakır plaka tel sarılarak oluşturulan form zemine dik yerleştirilmiştir. Makaranın önünde bulunan bir küp mevcuttur. Makaraya sarılı bakır; makaranın altından çıkarak önündeki küpün üst düzeyine sıfır olacak şekilde yerleştirilmiştir. Küpün içinden geçerek küpün altından birden fazla teller şeklinde çıkış yapmaktadır. Çıkış yapan teller yumağa dönüşerek form oluşturmuştur(Görsel 2.22).

Makara yöre sanatlarının üretkenliğini, gelişimini ve devamlılığını ifade ederken coğrafyadaki hareketliliğini de vurgulamaktadır. Ahşap küp teknolojinin yöre sanatlarına dokunuşunu ifade ederken; bakır tel yumağı gelişen teknolojinin yöre sanatlarına katkısını uygulamaktadır.

SONUÇ

Yöreye özgü metal ve ahşap kültürü araştırmasında ulaşılan kaynaklar yöre sanatı genel olarak incelenirken; sanatların her hangi biri ile ilgili oluşturulmuş bir kaynak bulunamamıştır. Bu nedenle ulaşılan kaynaklarda ki verilerden yararlanılarak yöre sanatları sınıflandırılmıştır. Her bir yöre sanatı ayrı ayrı incelenmeli ve detaylı bilgiler ile kaynak oluşturulması gerekmektedir. Kaynak eksikliğinin giderilmesi yöre sanatlarına ait bilgilerin bilimsel olarak gelecek kuşaklara veri aktarımı açısından çok önemlidir. Bu sanatların teknik olarak bilgilerinin ve sanatı icra eden ustaların kayıt altına alınması gereklilik göstermektedir.

Elde edilen verilere göre Trabzon yöre sanatları çok eski zamanlara dayanmaktadır. Coğrafik yapı yöre sanatlarının şekillenmesi ve kullanılan malzemelerin erişilebilirliğine olanak sağlamıştır. Trabzon'un coğrafik konumunun yöredeki halk kültürüne ve sanatına etki ettiği görülmektedir. Yöre sanatları, geçmişten günümüze toplumsal, ekonomik ve ihtiyaca göre şekillenme göstermiştir.

Kuyumculuk alanında telkari, hasır örmeciliği ve kazaziye örücülüğü günümüze ulaşmasına rağmen günümüze ulaşamayan yöre sanatları da vardır. Kuyumculukta süslemede kullanılan 'savat tekniği' ile ilgili detaylı bilgi bulunmamakla birlikte; yörede yapılan maden sanatları içerisinde yer aldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Metal ve ahşap kültürü geçmişte daha çok kendi aralarında üretimi söz konusuysen günümüzde onları iç içe kullanıldığını görmek mümkündür. Ağaçtan üretilen bir üründe telkari süslemelere rastlamak mümkün olduğu gibi metalden üretilen bir üründe ağaç süsleme görmek mümkündür. Sanatlarda birbirilerini destekleyici ve yöreyi tanıtıcı çalışmalar yapılmaktadır. Yöre kültürünün tanıtım ürünlerinde örneğin; telkariden üretilmiş dekoratif kemeçeye rastlarken bununla birlikte ağaçtan üretilmiş başka bir üründe bakırcılık ve telkari süslemesi görmek mümkündür.

Türkiye'de ve dünyada metal ve ahşap süsleme sanatları devam ettirilirken, metal işleri kuyumculuk alanında ve endüstriyel ürünlerin yapımında çok etkin olarak kullanılmaktadır. Ahşap işleri de günlük yaşam koşullarının içinde ihtiyaçtan doğan arz talep ile yürütülmektedir. Trabzon Hasır Örmeciliği, Trabzon telkâri ve Kazaziye sanatlarının yanında Sürmene Bıçakçılığı da Trabzon 'da üretilen yöreye ait sanatlardan

olup coğrafik özellikleri bilinmektedir. Coğrafik özellik kazanan bu sanatların üretilmesi ve pazarlanması da büyük öneme sahiptir.

Kaybolmaya yüz tutmuş sanatların yaşatılması konusunda önlemler alınmaya çalışılsa da yetersiz olmaktadır. Gelecek kuşaklara aktarılması konusunda teşvik edici çalışmalar güçlendirilmeli, istihdam alanları iyileştirilmeli ve kültürel değerlere sahip çıkılmalıdır. Her bir yöre sanatı için ayrı ayrı veriler toplanarak; ulaşılabilirliği kolay, genişletilmiş bilgilerle yazılı ve görsel kaynak kazandırılması gerekmektedir.

Yöre sanatlarının yaşatılması için teşvik sağlanmalıdır. Yöredeki her bir sanatın geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanması açısından yapılabilecek her türlü çalışmanın önemi büyük olacaktır.

Otomasyonla yoğrulmuş üretimin yanında el sanatlarının gelecek kuşaklara aktarılması çok önem taşımaktadır. Devamlı değişen ve gelişen yöre sanatları kendi içinden çıkarak evrensellik kazanması için tüm sanat akımları ile etkileşim içinde bulunmalıdır. Uygulanan tekniklere yeni tasarımlarla inovasyona açık modern yorumlamalar getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Açın, C. (1981). "Türk Enstrüman Süsleme Sanatı". İsmail Öztürk (Der.). *I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları,12.
- Ak, M. (1999). *İslâm Coğrafyacılarına Göre Trabzon: Trabzon Tarihî Sempozyumu Bildirileri (6-8 Kasım 1998)*. Trabzon: Trabzon Belediyesi Yayınları, 8.
- Akbulut, S. (2004). "Trabzon El Sanatları". *Trabzon Halk Kültürü Araştırmaları*, 142-153
- Arlı, M. (1984). *Beyazarı'nda Dövme Bakırcılık*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 4-9.
- Arseven, C. E. (1950). *Sanat Ansiklopedisi*, c. 3, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 214-1461.
- Atalay, E. (2004). "Sanat Özgürlüğü Temel Hakkının Kapsamı ve Diğer Temel Hak ve Özgürlüklerle İlişkisi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 3.
- Aygün, N. (2008). "XIX. Yüzyılın Ortalarında Trabzon'da Sosyal ve İktisadi Yapı". *Karadeniz Araştırmaları*, 75.
- Aytekin, H. (1999). *Trabzon Vilayeti Eğitim Teşkilatı (19. Yy. İkinci Yarısından 20. yy İlk Yarısına Kadar): Trabzon Tarihî Sempozyumu Bildirileri (6-8 Kasım 1998)*. Trabzon: Trabzon Belediyesi Yayınları, 459.
- Belli, O., Kayaoğlu, İ. G. (2002). *Trabzon'da Türk Bakırcılık Sanatının Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 4.
- Berkman, İ. H. (1973). *Trabzon İl Yıllığı*. Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi, 21.
- Bıçakçı, Y. Z. (1963). "Bıçakçılık Sanatı Üzerine Notlar". *Türk Etnografya Dergisi*, (6), 114.
- Bulut, A. K. (2007). "Trabzon Yöresinde Kemeçe ve Halkoyunları Üzerine Bazı Saptamalar". *Kıyı Dergisi*, (198), 12.

- Büyük yazıcı, M. E. (2008). *Trabzon İlinde Altın ve Gümüş İşlemeciliği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 32-631.
- Çapa, M., Yamak, R. (2004). *Yirminci Yüzyıl Başlarında Trabzon'da Yaşam*. Trabzon: Serander Yayınları, 24-169.
- Çiğdem, S. (2007). "Eskiçağ'da Trabzon Limanı: Askeri ve Ekonomik Yönden Gelişimi ve Doğu-Batı İlişkilerindeki Rolü". *Atatürk Üniversitesi (AÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 133-137.
- Erden, A. (1982). *Kamu Kuruluşlarındaki El Sanatları Çalışmaları Üzerine Düşünceler*, 83.
- Eren, N. (1984). *Kaşık ve Kaşıkçılık*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 4.
- Fırat, Y. (2010). *Mardin İli Gümüş Telkâri Kadın Takıları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 40.
- İltar, G., Eren, S. (2012). "Giresun'da Bakırcılık". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, (14), 158.
- Kayaoğlu, İ. G. (1984). "Bakır Kap Yapımı Teknikleri: I Dövme Tekniği". *Folklor ve Etnografya Araştırmaları*, İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları, 215.
- Köse, A. H. (1991). "Tarihsel ve Mitolojik Verilerin Işığında, Doğu ve Orta Karadeniz Bölgesi Uygarlıklarının Madencilik Faaliyetleri". *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, (39), 77.
- Kunduracı, O. (1997). "Akseki İlçesi Bademli Köyü Kaşıkçılığı". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 109.
- Karadeniz, A. (1999). *Yedi Çeşme Çanağı Kırdıran Çalgımız Kemeçe: Trabzon Tarihî Sempozyumu Bildirileri (6-8 Kasım 1998)*. Trabzon: Trabzon Belediyesi Yayınları, 614.
- Karadeniz, T. (2009). *Maden Sanatlarından Bakırcılık ve Trabzon Yöresi Bakırcılığı: Nesrin Gürses, Karadeniz bölgesi 1. El sanatları Sempozyumu*. Ordu: Burcun Ofset Matbaacılık ve Reklam Sanayi, 21.
- Müzik Ansiklopedisi*. t.y, 3, Ankara: Başkent Yayınevi, 711.

- Ögel, B. (2000). *Türk Kültür Tarihine Giriş 3*, (4. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 245-256.
- Özbel, K. (1949). *El Sanatları XVI Konya Kaşıkları*. Ankara: Kılavuz Kitapları, 3.
- Okyay, G. (2008). *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatlarından Hasır Örgüsü ve Kazazlığın Araştırılması ve Öğretim Programı Önerisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 33.
- Öztürk, İ. (1982). “Kaynak Değerlendirmesi ve Kültürel Bakımdan Tekstil El Sanatları”. İsmail Öztürk (Der.). *II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 228.
- Özsait, M. (1999). *İlkçağ Tarihinde Trabzon ve Çevresi: Trabzon Tarihî Sempozyumu Bildirileri*. Trabzon: Trabzon Belediyesi Yayınları, 21.
- Öztürk, Ö. (2008). *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük I*. İstanbul: Heyamola Yayınları, 600.
- Şişman, A. (2011). *Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş*. İstanbul: Literatür Yayıncılık, 4-5.
- Saim, Y. (1932). “San’at Hakkında”. *Akın Dergisi*, (10), 6.
- Sarı, İ. (2011). *Trabzon Traveller’s Guide*. Trabzon: Aha Yayıncılık, 230.
- Sümerkan, M. R. (1981). “Doğu Karadeniz’de Yok Olan El Sanatları ve Çağdaşlaşma Sorunu”. İsmail Öztürk (Der.). *I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 337.
- Seyyar, A. (2010). *Trabzon’un Sosyo-Ekonomik Gelişimi (1900-1950)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 206.
- Sümerkan, M. R. (2008). *Trabzon Yöresi Geleneksel El Sanatları*. Trabzon: Serander Yayınları, 10-137.
- Sümerkan, M. R. (1982). “Doğu Karadeniz Köylerinde Renk Beğenisi”. *Kıyı Dergisi*, (15), 10.
- Somel, K. D. (1993). “Hasır Bileziğin Öyküsü”. *Trabzon Dergisi* (7), 105.
- Sümerkan, M. R. (1986). “Trabzon Bakırcılığı 1”. *Kıyı Dergisi*, (4), 10.

- Takano, A. (2008). *Türkiye’de Turizm ve Kültür ‘Beypazarı’nda Turizm Gelişme Sürecinde Yerli Halk İle Turist Yabancılar Arasındaki Etkileşim Üzerine Etnolojik Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 76.
- Trabzon Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları* (2011). Trabzon Gezi Rehberi, 9-10.
- Trabzon il Yıllığı*, (1973). Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi, 24.
- Trabzon İl Yıllığı*, (2000). İstanbul: Seçil Ofset, 227-282
- Trabzon*, t.y, 4-5.
- Türkçe Sözlük* (2005). 10. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1132.
- Kansız, İ. (Ed.) (2015). *Türkiye Trabzon*. Trabzon: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi, 12-13.
- Kuşoğlu, Z. (2006). *Resimli Ansiklopedik Kuyumculuk ve Maden Terimleri Sözlüğü*. 2. Baskı. İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş.,40.
- Ural, S. (2009). “Atatürk Dönemi Trabzon’da Sosyal ve Ekonomik Gelişmelerden Bazı Kesitler”. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*,(41), 309.
- Usta, V., Köse, İ.(2010). Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Müdürlüğü, 10-11.
- Üçüncü, K. (2007). “Trabzon Yöresi Sözlü Kültür/Tarih Malzemesinin Trabzon Tarih Araştırmaları İçin Kaynak Olarak Durumu ve Önemi”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, (170), 171-172.
- Üçüncü, K. (2011). “Trabzon ve Yöresi Yaylacılık Geleneği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Trabzon ve Çevresi Kültür ve Tarih Sempozyumu* 2. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık,181-182.
- Yukarıkozan, N. Ş. (2009). *Beypazarı Gümüş Kolyeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 21.
- Yıldırım, F. (2014). *Sözlü Kültür ve Gelenek Bağlamında Trabzon Yöresi El Sanatları*, (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 385-387.

Yılmaz, D. (2001). *Türkiye’de Geleneksel Ahşap İşçiliği ve Çağdaş Ahşap Yontu Sanatı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 8.

Yılmazçelik, İ. (1999). “XVIII. Yüzyılda Trabzon'un Sosyal Durumu”, *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri (6-8 Kasım 1998)*. Trabzon: Trabzon Belediyesi Yayınları, 230-231.

ÖZGEÇMİŞ

Sevil ŞAHİN

Doğum Yeri : Akçaabat/TRABZON

Doğum Tarihi : 15 Nisan 1981

Eğitim

- 2001–2003: Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksekokulu Kıymetli Taş ve Metal İşlemeciliği Bölümü
- 2005-2008: Mersin Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarımı Yüksekokulu Kuyumculuk Bölümü
- 2010: Teknik Döküm ‘Rhinogold Programı’ Eğitimi
- 2010: Teknik Döküm ‘Döküm’ Eğitimi
- 2010: Aytekin ÇAKMAKÇI (Görüntü Yönetmeni) ‘Sinema Atölyesi’ Eğitimi
- 2011: Rize Üniversitesi ‘Pedagojik Formasyon’ Eğitimi 4
- 2014: ‘AB Proje Hazırlama Teknikleri’ Kursu
- 2014: ‘Çevre Konulu Eğitici Eğitimi’ Kursu
- 2016 : ‘Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi’ Kursu
- 2012: Atatürk Üniversitesi ‘Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel Anasanat Dalı Yüksek Lisans Eğitimi’ Tez Aşamasında halen devam etmekte.

Stajlar

- Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksekokulu/Erzurum/2002
- Ensar Kuyumculuk/Trabzon/2006 (Takı Tasarımı)
- Özkan Kuyumculuk/Manavgat(Kumköy)/Antalya/2007 (Takı Üretim Teknikleri)

Bilgisayar Bilgisi

- Microsoft Office (Word, Powerpoint, Microsoft Office Araçları)
- 3D: Rhinoceros,RhinoGold, Magics , Rhinogold ,Photoshop

Kariyer Profili

- Takı tasarımı
- Seramik Takı Uygulamaları
- Çağdaş Metal Uygulamaları
- Bilgisayar Destekli Takı Tasarımı (Rhinoceros,Rhinogold)
- Elde Metal İşleme ve Şekillendirme
- Metale Doku Uygulama Teknikleri
- Telkari Tekniği
- Kazazlık Tekniği
- Trabzon Telkari Teknikleri
- Trabzon Hasır Örne ve Takı Formu Verebilme
- Mine Tekniği Uygulamaları
- Mum Modelaj (Model, Kalıp Hazırlama)

Sergi (Proje) ve Başarılar

Sergi:

- Mersin Üniversitesi “Proje Pazarı 2007 ” Çiftlikköy Kampusu Prof. Dr. Uğur Oral Kültür Merkezi, Mersin /2007
- Mersin Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarımı Yüksekokulu “Mezuniyet Sergisi” Çiftlikköy Kampusu Prof. Dr. Uğur Oral Kültür Merkezi, Mersin /2008
- Trabzon Kız Teknik Olgunlaşma Enstitüsü P.K.S.O ve Kız Meslek Lisesi “Her Yönüyle Trabzon Etkinlikleri -3” Ankara Atatürk Kültür Merkezi, Ankara/2009
- Trabzon Kız Teknik Olgunlaşma Enstitüsü P.K.S.O “Her Yönüyle Trabzon Etkinlikleri -4” Ankara Atatürk Kültür Merkezi, Ankara/2010
- Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü ‘Heykelsi Takılar Sergisi’ Erzurum/2013
- Trabzon Olgunlaşma Enstitüsü’nün ‘Mazisini Özleyen Şehir ’ adlı etkinliklerinde kuyumculuk alanı olarak yer almıştır.
- I.Geleneksel Sanat Çalıştayı ’15.Yıl 15 Sanatçı’ Karlık Evi,Üçhisar,Nevşehir/2018

Başarılar:

- Mersin Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarımı Yüksekokul 3.lüğü
- Mersin Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarımı Yüksekokul'u Kuyumculuk Bölüm 2.liği
- 5.Proje Tabanlı Beceri Yarışması'nda 'Yaratıcı Sanatlar' Dalında İl İkinciliği
- EuroSkills (Avrupa Beceri Yarışmaları) Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü Kuyumculuk Alanında Ekip Lideri olarak katıldığı yarışmada takım halinde Türkiye birinciliği, Gümüş İşlemeciliği dalında Türkiye birincisi ve Altın İşlemeciliği dalında Türkiye üçüncüsü olmuştur. İki altın ile bir bronz madalya almıştır. Gümüş İşlemeciği dalında Türkiye birincisi olarak 09-11 Aralık 2010 tarihinde Portekiz'in başkenti Lizbon'da yapılan olan Avrupa Beceri Yarışmasında (EuroSkills) ülkemizi temsil etmiştir.

Etkinlik Çalışmaları

- Trabzon Sanat Tiyatrosu "Yer Demir, Gök Bakır" adlı Oyunun da "Anakız" Rolünü Üstlendi/Trabzon/2003-2004
- Trabzon Sanat Tiyatrosu "Puntıla Ağa ve Uşağı Matti" adlı Oyunun da "Eczacı Kız" Rolünü Üstlendi/Trabzon/2004-2005
- Trabzon Sanat Tiyatrosu "Kulaktan Kulağa" adlı Oyunun da "Çaycı" Rolünü Üstlendi/Trabzon/2009-2010
- Trabzon Sanat Tiyatrosu "Karagöz'ün Antrenörlüğü" adlı Oyunun da "Kocakarı" Rolünü Üstlendi/Trabzon/2009-2010
- Trabzon Sanat Tiyatrosu "Şeytana Lanet" adlı Oyunun da "Aliye" Rolünü Üstlendi/Trabzon/2018-2019

İş Deneyimleri

- Ensar Kuyumculuk/Trabzon/2005-2007 (Takı Tasarımı)
- Trabzon Kız Teknik Olgunlaşma Enstitüsü P.K.S.O ve Kız Meslek Lisesi/Trabzon/2008- Kuyumculuk Teknolojisi Alanında Ücretli Öğretmen Olarak Çalışmaya başlamıştır. Halen görevine devam etmektedir.(Bilgisayar Destekli Takı Tasarımı, Takı İmalatı)

- İş-kur ile kurumlar arası ortak projeler yürüterek kendi alanı ile ilgili birçok öğrenci yetiştirdi. Kurum bünyesinde birçok organizasyonda görev aldı. Ürünleri ile birçok kongre, fuar, karma sergiye katılmıştır.
- Trabzon Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü P.K.S.O. ve Kız Meslek lisesi bünyesinde ortaöğretim de "Kuyumculuk Bölümü'nün açılmasına çalışmalarıyla katkıda bulunmuştur.
- 2008 - 2009 eğitim - öğretim yılının yaz döneminde Trabzon Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü P.K.S.O. ve Kız Meslek Lisesinde birçok üniversitenin (Atatürk Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Tirebolu Üniversitesi, Rize Üniversitesi) "Kuyumculuk Önlisans " ve 'El Sanatları' bölüm öğrencilerine "staj eğitimi "vermiştir.
- 2009 – 2010 eğitim - öğretim yılında Trabzon Kız Meslek Lisesi Kuyumculuk Bölümü öğrencilerine Kuyumculuk Atölye eğitimi verdi.
- 2009 - 2010 eğitim - öğretim yılında 'Proje Tabanlı Beceri Yarışması' na öğrenci hazırlayarak Trabzon Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü P.K.S.O. İl ikinciliğini kazandırdı. EuroSkills (Avrupa Beceri Yarışmaları) Türkiye elemelerinde birincilik kazandırdı. Türkiye'yi Avrupa'da olup Portekiz'deki yarışma da temsil etmiştir.
- 2011-2012 eğitim - öğretim döneminde Van Merkez Kız Meslek Lisesine Kuyumculuk Teknolojisi Alanı öğretmeni olarak atandı.
- 2012- 2013 eğitim - öğretim döneminde Trabzon Olgunlaşma Enstitüsü Kuyumculuk Teknolojisi Alanına isteğe bağlı ataması gerçekleşti.
- 2016-2017 eğitim - öğretim döneminde Trabzon Ticaret Ve Sanayi Odası'nın yürüttüğü 'Bir Engelli Bin Değerli' adlı projesinde eğitmen olarak çalışmalar yürüttü.
- 2017- 2018 eğitim - öğretim döneminde Trabzon Olgunlaşma Enstitüsü Kuyumculuk Teknolojisi Alanın da alan şefi olarak çalışmaya devam etmekte.